БҮГҮ ЧУРТТАРНЫҢ ПРОЛЕТАРИЙЛЕРИ, ХАТТЫЖЫҢАР!

ШЫН

Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязының Тыва область болгаш Кызыл хоорай комитеттериниң, ажылчы чоннар депутаттарының область Совединиң органы

1925 чылда үндезилеттингеш

1955 ЯНВАРЬ 19 СРЕДА № 13 (3207)

ӨРТЭЭ 20 КОП

БӨГҮНГҮ СОЛУНДА:

ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелинде (1 арын).

РСФСР-ниң Дээди Совединиң депутаттарынга кандидаттар депшидилгези (1 арын).

ПАРТИЙЖИ АМЫДЫРАЛ: Н. Суван-оол. —Өвүр районунда партия чырыдышкыны, М. Кавза-Сарыг.—«Кызыл тараачын» колхозтуң партия организациязында (2 арын).

Герман айтырыг талазы-биле Совет чазактың медеглели (2 арын).

М. Чамбал-оол.—сессияның шиитпирин амыдыралга күүседир (2 арын).

Т. Воронков.—Ыяш фондузунуң ажыглалын экижидер (3 арын).

КОНСУЛЬТАЦИЯ: Соңгукчулар данзылары (3 арын).

Я. Колодей.—Хөй ниитиниң хүндүлүг хүлээлгези (3 арын).

К. Онга—Үлегерлиг мастер (3 арын).

С. Алеет.—Ас-кежик (3 арын).

Улус демократиязының чурттарында (4 арын).

Францияның национал хуралында (4 арын).

«Юнайтед фрут» деп америк компания Коста-Рикаже интервенцияның организаторлары (4 арын).

Д. Бочаров.—Япон улус америк күчүлээшкинге удур (4 арын).

Колхозтарга отчёттуг болгаш отчёт-соңгулдалыг хуралдарны организастыг эртирер

СЭКП Төп Комитединиң сентябрь, февраль-март Пленумнарының төөгүлүг доктаалдарын база көдээ ажыл-агыйның бүгү адырларын улам ыңай көдүреринiң талазы-биле Коммунистиг партияның, Совет чазактың дараазындагы шиитпирлерин боттандырар дээш демисешпишаан, бистиң областың эр, херээжен колхозчулары, МТС-териң болгаш совхозтарның ажылчыннары, тускай эртемниглери эрткен 1954 чылда тараа бүдүрүлгезин болгаш көдээ ажыл-агыйның ескеде-даа продуктуларын көвүдериңге улуг чедишкиннерни чедип алганнар.

Продуктулуг малдарның талазы-биле ниитиниң малының баш санын өстүреринiң күрүне планын областың колхозтары малдарның кол түүннериниң аайы-биле күүседкен. 1953 чылдынга дөмейлээрге эрткен чылда колхозтарга ниитиниң мыйыстыг бода малының баш саны 13,3 хуу, оон иштинде инектер—26,6 хуу болгаш хой, өшкүлер 26 хуу өскен. Областың дыка хөй колхозтары тараа болгаш ескеде-даа көдээ ажыл-агый культураларындан бедик дүжүттү ажаап ап, күрүнеге дужаалдаларның база көдээ ажыл-агый продуктуларын садарының доктаатынган планнарын чедишкиниг күүсеткеннер. Эрткен чылын көдээ ажыл-агый продуктуларын көвүдеткениниң ачызында колхозтар 1953 чылдыныңдан дыка хөй тараааны, эьтти, сүттү, дүктү күрүнеге дужааган болгаш саткан.

Эрткен чылын тараааны күрүнеге түгле садар өртек-биле безин сатканындан областың колхозтары дыка хөй түүнүг акшаны алган. Чижээлээрге, Бии-Хем районда «Тиилелге» колхоз күрүнеге тараа саткаш 300 муң рубльдиң орулгазын колхозка киирип алган, а ынчаарга ниитизиниң-биле областың колхозтары күрүнеге тараа сатканындан 3,8 миллион ажыг рубль орулгалыг болган.

Эрткен көдээ ажыл-агый чылында чедип алдынган чедишкиннер — көдээ ажыл-агыйның ажыл-ишчилериниң улуг күжүн чаа-чаа тиилелгелерге сорук киирип турар. Көдээ ажыл-агыйны хөгжүдер талазы-биле бистиң мурнувуста улуг соргулгалар туруп турар. Партия биле чазактың көдээ ажыл-агыйның адырларын бүгү талалыг хөгжүдер талазы-биле шиитпирлерин амыдыралга боттандырбышаан. Көдээ ажыл-агыйның бүгү культураларының дүжүттүүн бедидериниң талазы-биле бар арганы болгаш курлавырларны тывары болгаш бүрүн ажыглаары, ниитиниң малының баш санын өстүрери-биле кады оон продуктулуун дыка бедидери, мал ажылының болгаш чер ажылының ниити база бараанныг продуктуларын көвүдериг Тываның колхозтарының кол соргулгазы болуп турар.

Бо соргулганы амыдыралга боттандырарда көдээ ажыл-агый артельдериниң Уставын өзугаар колхозтарга отчёттуг болгаш отчёт-соңгулдалыг хуралдарны организастыг эрттирери улуг ужур-дузалыг. 1954 чылдың түүнелдерин үндурери-биле болгаш бо чылын чаа-чаа соргулганы боттандырары-биле бистиң областың бүгү колхозтарынга отчёттуг азы отчёт-соңгулдалыг хуралдар болуп эртер. Ол хуралдарга колхоз баштаар черлериниң, ревизия комиссияларының отчёттарын колхозчулар чугаалажып көөр, колхозтар дарганарының, ревизия комиссияларының соңгутурган хуусаазы четкенде азы оларны колхозчуларның ниити хуралы хуусаа бетинде эде соңгууру чугула деп көргенде колхозтарның удуртур органнарының соңгулдазын чорудар. Ол хуралдарга чыл отчёдун ревизия комиссиязының түүнели-биле кады бадылаар болгаш продуктуларның, акшаның фондуларын тус-тус үеспүшаан, колхозчуларның күш-күннеринге үлеп бээр хемчээлин доктаадыр.

Колхозтарга отчёттуг болгаш отчёт-соңгулдалыг хуралдарны чорулары — оларның амыдыралынга улуг болуушкын болур. Ол хуралдарның кол соргулгазы болза, колхозтарның оларның баштаар черлериниң ажылында бар четпестерни илередири, ол четпестерни узуткаар болгаш колхозтарның көдээ ажыл-агый бүдүрүлгезиниң деннелин бедидер, оларның ажылын экижидер боттуг саналдарны ажылдап кылыры болур. Колхозтарның организас, ажыл-агыйын улам-на быжыглаарынче, колхозчуларны сууржуң амыдыралче шилчидериңче, ниитиниң малын чылыг, чырык кажаалар-биле хандырарынче, мал быштагладыышкынын чедишкиниг чорударынче, оон продуктулуун бедидериңче, эки шынарлыг шилиндек үрезиннерни болгаш парник ажылагыйларын белеткээринче, көдээ ажылагый машиналарын болгаш чепсек-хереклерни часкы тарылгага белеткээринче, күш-ажылдың сагылга чурумун быжыглаарынче, күштү таарыштыр организастаарынче, көдээ ажыл-агый артелиниң Уставын шыңгыы сагыырынче, көдээ ажыл-агыйның мурнакчыларының ажылының дуржулгазын колхоз бүдүрүлгезиңге калбаа-биле нептередириңче кол күштү отчёттуг болгаш отчёт-соңгулдалыг хуралдар угландырган турар ужурлуг.

Отчёттуг хуралдарга колхоз бүдүрүлгезинде, оон баштаар черинде четпестерни бүгү талалыг илередири-биле шүгүмчүлелди болгаш адаандан шүгүмчүлелди калбартып, ол четпестерни кыска хуусаада узуткаарының хемчеглерин алыр херек.

Бистиң областа ниитиниң ажылагыйын чедишкиниг хөгжүдүп, чыл бүрүде колхозтарның болгаш колхозчуларның орулгазын өстүрүп турар мурнакчы колхозтар хөй-даа болза, областа хожудангай ажыл-агыйлыг колхозтар ам-даа дыка хөй. Ол колхозтарның ниити ажылагыйы дендии оожум өзүп, орулгазы, тараазының дүжүдү, малының продуктулуу ажыл-агыйжы эвезинден чөгенчиг куду болуп турар. Хожудангай ажыл-агыйлыг колхозтарның багай ажылының чылдааннарын тып, ол четпестерни узуткаарынга болгаш оларның ажылын экижидерiнге тодаргай аргаларны айтыры, колхозчуларның чугула соргулгазы болур.

МТС-тер биле колхозтарның аразында чарган керээлериниң күүселдезин колхозтарның отчёттуг болгаш отчёт-соңгулдалыг хуралдарынга бүгү талалыг чугаалажып көөр чугула. МТС-териң директорлары керээниң канчаар күүсетингенин, ылаңгыя колхозчу шөлдериңе дүжүттүүн болгаш малдың продуктулуун бедидериңге чүү кылганын колхозчуларга тодаргай илеткеп бээр хүлээлгелиг.

Колхозтарга отчёттуг болгаш отчёт-соңгулдалыг хуралдарны чедишкиниг чорудары оларны баш бурунгаар эки бедеткээриңден хамааржыр. 1953 чылда чамдык колхозтарга отчёттуг хуралдарны белеткел чок чорутканы-биле ол хуралдар организас чок, улуг четпестерлиг эрткилээн. Чижээ, Чөөн-Хемчик районда «Кызыл тараачын» колхозтуң отчёттуг хуралынга дыка хөй колхозчулар киришпээн. Кызыл районда Сталин аттыг, Тандыда Буденный аттыг колхозтар колхозтарның эт-хөреңгизиниң ончалалын кылбайн турган-ла чыл отчёттарын кылып алган турганы илерөөн. Ол-ла колхозтарга аша-хөреңгиниң чыл хыналдазын чорутпаан. Бо чылын областың дыка хөй колхозтарында отчёттуг болгаш отчёт-соңгулдалыг хуралдарның белеткели багай чоруп турар. Элээн хөй колхозтар мынчага чедир эт-хөреңгиниң ончалалын дооспаан, чыл отчёттарын тургузарын саададып турар. Өвүр, Чаа-Хөл, Кызыл районнарның колхозтарындан отчёттуг хуралдарны белеткээрин болгаш чорударын багай организастап турар. Чижээ, Чаа-Хөл районнуң бүгү колхозтары январь 6-га чедир эт-хөреңгиниң ончалалын дооспаан болгаш ревизия комиссиялары чылдың хыналдазын кылбаан болуп турар.

Колхозтарның отчёттуг болгаш отчёт-соңгулдалыг хуралдарын бедик идей-политиктиг болгаш организастыг деннелге эрттирери — колхозтарның организас, ажыл-агый талазы-биле быжыглаарынга улуг базым болур.

Курс ажылын дооскан

СЭКП Тыва обкомунуң чанынга көдээ райкомнарның удуртукчу ажылдакчыларының билиин бедидериниң ийи ай хуусаалыг семинары болуп эрткен. Анаа райкомнарның МТС зоназының талазы-биле секретарылары болгаш инструкторлары киришкеннер. Курстуң киржикчилеринге көдээде партийжи ажылдың практиказының, МТС-териң болгаш колхозтарның экономиказын база ажыл-агыйын канчаар организастаарының, агрономияның, зоотехнияның кол чүүлдериниң болгаш көдээ ажыл-агыйны механизастаарының талазы-биле болгаш делегей байдалының дугайында лекцияларны болгаш илеткелдерни номчаан. Лекция номчулгазына областың партия, совет органнарының удуртукчулары, областың көдээ ажыл-агый эргелелиниң тускай эртемниглери киришкеннер.

Ол курска Бии-Хем районда «Кызыл тараачын» колхозтуң даргазы эш Астафьев, Чөөн-Хемчик районда «Коммунизмче орук» колхозтуң даргазы, ССРЭ-ниң Дээди Совединиң депутады эш Настык-Доржу олар боттарының ажылының дуржулгазының дугайында илеткелдерин кылган база Чадаанада көдээ ажыл-агыйның дуржулга станциязының директору, ветеринар эртемниериниң кандидады эш Кызыл-оолдуң малдың уксаазын экижидер болгаш дуржулга станциязының ажылын ажыл-херекке ажыглаар дугайында лекцияны номчаан.

ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелинде

Атомнуг энергияны тайбың сорулгаларга ажыглаар талазы-биле өске күрүнелерге шинчилелдерни хөгжүдериниң херээнге Совет Эвилелиниң эртем-техниктиг болгаш бүдүрүлге дузаламчызының дугайында

Совет чазак атомнуг энергияны тайбың сорулгаларга ажыглаарын улуг ужур-дузалыг деп көрбүшаан, өске күрүнелерге ядролуг физика талазы-биле шинчилелдерни хөгжүдериниң эртем-шенелде базаларын тургузарынга болгаш атомнуг энергияны тайбың сорулгаларга ажыглаарынга эртем-техниктиг болгаш бүдүрүлге дузаламчызын көргүзер деп шиитпирни хүлээп алган.

Быдат Улус Республикага, Польша Улус Республикага, Чехословак Республикага, Румын Улус Республикага болгаш Герман Демократтыг Республикага чылыг күчүзү тус бүрүзүнүң 5 муң киловатт чедир болгаш элементарлыг эң бичии кезектериниң дүргедедикчилерлиг шенелдениң атомнуг котёлдарын тударының төлевилээринге, дериг-херекселдер дужаарынга бүгү талалыг дузаламчыны көргүзер дугайында Совет чазак оларга санал кылган. Атомнуг котёлдарга болгаш эртем-шинчилел ажылдарынга хереглээр атомнуг энергия алырының эргежок чугула хемчээлдиг материалдарын ол чурттарга тускайлап бээрин база көрүп турар. Оон биле кады сагындыртынган чурттар Совет Эвилелиниге чогуур чиг-эт материалдарын дужаар апаар ол байдалды барымдаалап турар.

Атомнуг энергияны тайбың сорулгаларга ажыглаар талазы-биле ССРЭ-де чорудуп турар эртем-шинчилел ажылдары-биле база атомнуң дуржулга котёлларының ажылы-биле таныжар арганы ол чурттарның эртемденнериңе болгаш инженерлериңе тыпсып бээр.

Айытынган эртем-шенелде базаларын тургузары ол чурттарга ядролуг физиканың талазы-биле эртем-шинчилел ажылдарын калбаа-биле нептередир, медицинага, биологияга база эртемниң болгаш техниканың янзы-бүрү адырларына ажыглаары-биле четчир хемчээлдиг радио-активтиг изотоптарны шенелдениң атомнуг котёлдарындан алыр, а ол ышкаш атомнуг энергияны тайбың сорулгаларга ажыглаар талазы-биле ажылдарны улам ыңай хөгжүдериңе эртемниг болгаш инженер кадрларны белеткээр арганы бээр.

Атомнуг энергияны тайбың сорулгаларга ажыглаар талазы-биле эртем-шенелде ажылдарын хөгжүдериңе ССРЭ-ниң база ол ышкаш деткимче-дузаламчы көргүзүп шыдаары чурттарның бөлүүн калбартыр дугайында айтырыг көрдүүп турар.

РСФСР-ниң Дээди Совединиң депутаттарынга кандидаттар депшидилгези

Москва болгаш Москва область

Москваның Сталин аттыг автозаводунуң, найыслалдың «Динамо», «Кадыыр болгаш Маска», «Кызыл пролетарий» заводтарының, «Париж коммуназы», «Ява» фабрикаларның, Ленин аттыг библиотеканың, РСФСР-ниң Садыг министерствозунуң, 1-ги автобус паркының коллективтериниң хөй кижилиг хуралдарынга, а ол ышкаш Москва областың албан черлеринге, колхозтарынга, совхозтарынга болгаш МТС-териңе РСФСР-ниң Дээди Совединиң депутаттарынга кандидаттарга **Николай Александрович Булганинни, Климент Ефремович Ворошиловту, Лазарь Моисеевич Кагановичини, Георгий Максимилианович Маленковту, Анастас Иванович Микояннны, Вячеслав Михайлович Молотовту, Михаил Георгиевич Первухинни, Максим Захарович Сабуровту, Никита Сергеевич Хрущевту** адаан.

Ленинский соңгулда округунга РСФСР-ниң Дээди Совединиң депутаттарының кандидаттарынга СЭКП ТК-ның секретары **Петр Николаевич Поспелов** болгаш «Кызыл пролетарий» заводтуң токарь-чаартыкчызы **Николай Михайлович Кузьмин** олар депшиттиргеннер.

Бауманский соңгулда округунга РСФСР-ниң Дээди Совединиң депутадынга кандидат депшидеринге холбаштырган хурал Марков аттыг фабрикага болуп эрткен. Пөстаавычылар боттарының кандидадынга эң эки бүдүрүлгечи, пөс аргыкчызы **Мария Владимировна Черепнинаны** адааннар.

«Правда» деп ном үндүрер парлалга чериниң болгаш типографияның ажылдакчыларының ниити хуралынга **Октябрьский** соңгулда округунуң талазы-биле РСФСР-ниң Дээди Совединиң депутадынга кандидатка СЭКП ТК-ның секретары **Михаил Андреевич Суслов** депшиттирген.

Эртем-шинчилел институдунуң ниити хуралынга **Ждановский** соңгулда округунуң талазы-биле РСФСР-ниң Дээди Совединиң депутадынга кандидатка СЭКП ТК-ның секретары **Николай Николаевич Шаталин** депшиттирген.

Күрүненiң 1-ги подшипник заводунга соңгулда мурнунуң хуралы болган. Ол бүдүрүлгениң коллективи **Остаповский** соңгулда округунуң талазы-биле депутатка бодунуң кандидадынга бүдүрүлгениң чаартыкчызы, шлифовщик **Александра Емельяновна Овчарованы** адаан.

Коломенскиниң Куйбышев аттыг паровоз тудуушкун заводунуң ажылчыннарының, инженер-техниктиг ажылдакчыларының болгаш албан-хаакчыларының ниити хуралынга **Коломенский** соңгулда округунуң талазы-биле РСФСР-ниң Дээди Совединиң депутадынга кандидатка ВЦСПС-тиң даргазы **Николай Михайлович Шверник** депшиттирген.

Приморье край

Артем хоорайда улуг коллектив № 3-Ц шахтаның бодунуң соңгулда мурнунуң хуралынга Россия Федерациязының Дээди Совединиң депутаттарынга кандидаттарга **Климент Ефремович Ворошиловту, Георгий Максимилианович Маленковту, Никита Сергеевич Хрущевту** болгаш шериг албанныг **Иван Адреевич Рубанюкту** депшиткен.

Хабаровск край

Машина тудуушкун заводунуң коллективиниң ниити хуралы **Хабаровский-Сталинский** соңгулда округунуң талазы-биле РСФСР-ниң Дээди Совединиң депутаттарынга кандидаттарга **Лазарь Моисеевич Кагановичини, Георгий Максимилианович Маленковту** болгаш СЭКП-ниң Хабаровск край комитединиң секретары **Аверский Борисович Аристовту** депшиткен.

Комсомольский көдээ соңгулда округунуң талазы-биле РСФСР-ниң Дээди Совединиң депутаттарынга кандидаттарга **Георгий Максимилианович Маленков, Вячеслав Михайлович Молотов,** Троицкиниң ортумак школазының башкызы **нанай Антонина Сергеевна Киле** депшиттиргеннер.

«Кантон коммуназы» көдээ ажыл-агый артелиниң колхозчулары **Хабаровскийниң көдээ** соңгулда округунуң талазы-биле РСФСР-ниң Дээди Совединиң депутаттарынга кандидаттарга **Максим Захарович Сабуровту, Никита Сергеевич Хрущевту** болгаш Вяземский районнуң «Коммунизмче орук» колхозунуң звено улуттукчузу **Екатерина Андреевна Гутованы** депшиткеннер.

Тыва автономнуг область

Элегестиң шахтёрларында

Ажыл шагының доозулганының соонда Элегестиң хөмүр даш шахтазының коллективиниң шахтёрлары болгаш инженер-техниктиг ажылдакчылары РСФСР-ниң Дээди Совединиң депутадынга кандидаттарны депшидери-биле клубка чыглыр келгеннер.

Коллективте партия организациязының секретары забойщик эш Патракаев хуралды ажыткаш, чугаалааны болза: «РСФСР-ниң Дээди Совединиң депутаттарынга кандидаттарны депшидер улуг алдар бистиң үлүүвүске таварышкан-дыр. Анаа бис төлептиг болур ужурлуг бис. Соңгулдаларга алдар болдурган социалистиг чарышка бистиң коллектививис улуг чедишкиннерни чедип алган. Чарышка даг мастери эш Бухальцевтиң зөлчээ мурнакчы болуп турар. Шахтёрлар эштер Алешечкин, Жаков, Шабалин олар хүн нормазын 150 хуу күүседип турар».

Ол, РСФСР-ниң Дээди Совединиң депутаттарының кандидаттарынга ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Даргазы эш **К. Е. Ворошиловту** болгаш СЭКП Кызыл хоорай комитединиң секретары эш **А. В. Анкудиновту** депшидер дугайында саналдаан. Коллективтиң кежигүннери ол саналды диннитиг адыш часкаашкыны-биле деткээннер.

Индирге коллективтиң мурнакчы шахтёру эш Леонов үнүп келгеш, чугаалааны болза:

— Мен эш Патракаевтиң саналын коллективтиң бүгү кежигүннери-биле бир дөмей сеткилиниң ханызындан өөрүп деткип тур мен. Соңгулда хүнүнге алдар кыдыр бирги кварталдың планын хуусаа бетинде күүседиринче бүгү коллективти кыйгырып тур мен. Санал бергеннер оон саналын изин-биле деткип, соңгулда хүнүнге күшгажылчы улуг чедишкиннер-биле ужуражырын хүлээлгеппер.

„Күш-ажылдың хостуу“ колхозта

ШАГААН-АРЫГ. (Телефон-биле). Улуг-Хем районда «Күш-ажылдың хостуу» колхозтуң январь 17-де ниити хуралы болурунуң дыннадыы суурга болгаш колхозтуң бүгү ажыл участоктарынга дүрген болгаш өөрүшкүлүг таратынып турган. Ажыл доостуру билек колхозчулар боттарының байырланчыг шиметинген клубунче үзүктел чок кээп турган, делгем клубтуң залын соңгукчулар долдур олурупкан.

Кежээкиниң 8 шак. Хуралды парторганизация секретары эш Кызыл-оол эге сөзү-биле ажыткаш, РСФСР-ниң Дээди Совединге депутатка кандидат депшидилгезиниң дугайында партия райкомунуң секретары эш Градобоевка сөс берген. Делегейниң болгаш чурттуң амгы байдалын допчулап демдеглээш, илеткелчи ол колхоз 1954 чылда мал өстүреринiң күрүне планын бүгү чүүн аайы-биле ажыр, күрүне онаалдаларын районда мурнап күүсеткенин, элбекшилдиг дүжүттү өстүрүп, ылаңгыя чамдык участоктарның гектар бүрүзүнден 35 центнерни алганын демдеглээн.

Колхоз баштаар чериниң даргазы эш Афанасьев бир дугаарында сөс алгаш:

— Россия Федерациязының Дээди Совединиң депутадынга кандидат кылдыр СЭКП Кызыл хоорай комитединиң секретары эш **Александр Васильевич Анкудиновту** депшидер деп саналдыг мен—дээрге, аңаа каттышкан, өөрүшкүлүг шимээн залда көдүрүп турган. Эш Афанасьевтиң уламчылап чугаалааны болза:

— Эш Анкудиновту 1951 чылдан эгелеп эки билир мен. 1952 чылда хову ажылының бригадири турумда келгеш, колхозтуң дыка хөй тараазын харга бастырбайн ажаап алырынга боттуг хемчеглерни ап дузалашканын кажан-даа утпас мен.

Коммунистиг партияның шынчы оглу эш Анкудиновту РСФСР-ниң Дээди Совединиң депутадынга кандидатка депшидер деп саналды Натпит-оол, Жарова болгаш ескеде-даа эштер чаңгыс үн-биле деткээн. Ниити хуралдан бо талазы-биле шиитпир бедик көдүрүүшкүннүг хүлээп алдынган.

Чурукта: Кызылдың автотранспорт конторазының ажылчын, албан-хаакчыларының РСФСР-ниң Дээди Совединиң депутадынга кандидат депшидеринге холбаштырган хуралы. Индирде эш А. Баранов.

Фото С. Феоктистовтуу.

ПАРТИЙЖИ АМЫДЫРАЛ

Өвүр районда партия чырыдыышкыны

Партия чырыдыышкынының системазында бөлүмнерниң болгаш политшколаларның ажылы эрткен чылгызынга бодаарга бо чылын алзан экижээн. Марксизм-ленинизмниң теориязын шиңгээдип алырының херээнге коммунистерниң болгаш партия кежигүнү эвес активчилерниң сонуургалы улгаткан. Амгы өредилге чылында партия чырыдыышкынының четкилериниң тус-тус хевирлеринде 135 коммунистер болгаш партия кежигүнү эвестер өренип турарлар. СЭКП райкомунуң чанында партияның кежээки школазы, оон ынай партия төөгүзүнүң допчу курзун өренириниң талазы-биле районда кол хевириниң 3 бөлүмнери, бедиткен хевириниң 1 бөлүмү, 2 политшколалар ажылдап турарлар. 22 коммунистер болгаш партия кежигүнү эвес ажылдакчылар марксисчи-ленинчи теорияны боттары бот-кичээл-биле өренип турарлар.

СЭКП райкомунуң бюрозу партия чырыдыышкынының четкизинге ажылдаарынга белеткелдиг пропагандистерни шилип алган болгаш партия райкомунуң бюрозунга бадылаан. Мынчангаш пропагандист кадрларның составын улам экижиткен. СЭКП райкомунуң пропаганда болгаш агитация килдизи пропагандист кадрлар-биле ажылды үргүлчү чорудуп турар болгаш өредилге чылының эгезинден бээр үениң иштинде оларның семинарын ийи катап эрттирип, аңаа теоретиктиг болгаш методиктиг айтырыгларга элээн хөй лекцияларны помчуп эрттиргилээн болгаш пропагандистерниң боттарының ажылының дуржулга солчулгазын организастаан.

Пропагандист кадрлар марксизм-ленинизмни пропагандалаарының херээнге боттарының дуржулгазын улам-на бедидип, бөлүмнерге кичээлдерни организастыг болгаш бедик идея-теоретиктиг деңнелге эрттирип турарлар. Пропагандистерниң иштинде район төвүнде партия төөгүзү өренир бөлүмүнүң пропагандистизи эш Чамбал-оол, «Совет Тываның 5 чылы» колхозта политшколаның пропагандистизи эш Шарай-оол, «Кызыл тук» колхозта политшколада пропагандист эш Очур, район төвүнде партияның кежээки школазының пропагандистизи эш Достай болгаш өскелер-даа боттарының хүлээлгелерин эки күүседип, дыннакчыларның хүндүткелин чедип ап турарлар.

Бөлүмнер болгаш политшколаларда өренип эртип турар материалдарны пропагандистер дыңнакчыларга дамчыларда бистиң мурнувуска партияның болгаш чазактың салгайы практиктиг сорулгалар-биле, районнуң, колхозтуң амыдыралында хүн-бүрүүнүң болуушкуннары-биле холбаштырып турарындан өренип эрткен материалдар дыңнакчыларга солун болгаш оларның теманы шиңгээдип алырынга таарымчалыг болуп турар.

Үстүнде айытынган чамдык эжижидилгелер-биле чергелештир партия чырыдыышкынының системазында коммунистерниң болгаш партия кежигүнү эвестерниң марксисчи-ленинчи өредилгезин удуртурунуң талазы-биле районнуң партия организациязында четпестер ам-даа бар. Бо талазы-биле Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязының Төп Комитединиң болгаш партия обкомунуң негелделерин амыдыралга ам-даа кэшкаш боттандырып турарын демдеглээри чугула. Партия райкомунуң бюрозу, райкомнуң пропаганда болгаш агитация килдизи, партия эге организациялары өредилге чылының эгезинде партия чырыдыышкынының четкизинге бөлүмнерни тургузуп тургаш, оон дыңнакчыларының политиктиг болгаш иштин билиниң деңнелин эки өренип көрбээнинден чамдык бөлүмнер болгаш политшколаларның дыңнакчыларының составы чаңгыс-аай билиглиг эвес болуп турар. Ындыг чижектер «Коммунизмче орук» колхозта (партия эге организациязының секретары эш Эртине) партия төөгүзү өренир бөлүмде «Кызыл тук» колхозта (партия эге организациязының секретары эш Бузур-оол) политшколада бар болуп турар. Оон уламындан чамдык дыңнакчыларның иштин болгаш политиктиг билиниң чавызындан өренип эрткен материалдарны оларның шиңгээдип алыры берге болуп турар болгаш ол чорук кичээлдерниң шынарын кудуладып турар.

СЭКП райкому болгаш партия эге организациялары политиктиг болгаш иштин билиглерже коммунистерни хандыкшыдарының херээн ам-даа боттандырбайн турар. Эң ылаңгыя колхоз төвүнден ырактa мал малдан турар колхозчулар өредилгенин кандыг-даа хевиринге хаара тутпайн турар. Чижээлээрге, «Коммунизмче орук» колхозтуң Хөрлээтиде малчын коммунистер Хандый-оол, Көккерек база «Совет Тываның 5 чылы» колхозтуң малчыннары Ирбитейде Айыр-Санаа, Иштин-Дагда мал кадарын турар Конгар болгаш оон-даа өске коммунистер аңаа хамааржыр.

Партия чырыдыышкынының четкизинде коммунистерниң политиктиг өредилгезин партия эге организацияларының, оон секретарларының талазындан кошкак удуртуп турарындан чамдык коммунистер кичээлдерни үзүп, марксизм-ленинизмниң теориязын шиңгээдип алырынга кичээнгей салбайн турарлар. Ындыг таварылгалар «Совет Тываның 5 чылы» колхозта партия эге организациязында бар болуп турар. Чамдык дыңнакчылар, тодаргайлаарга, «Коммунизмче орук» колхозта Көк, «Совет Тываның 5 чылы» колхозта Далаажык, Амырбит болгаш оон-даа өскелер аңаа хамааржыр.

СЭКП райкому, оон пропаганда болгаш агитация килдизи, партияның чамдык эге организациялары бөлүмнерниң болгаш политшколаларның кичээлдериниң организастыг болгаш идейлиг деңнелин бедидери дээш контрольду кошкак чорудуп турар. Оон уламындан «Торгалыг» колхозта пропагандист эш Даваа кичээлдерге эки белеткенмейн, конспект чок кичээлдер эрттирип турганы илерээн.

СЭКП райкому, оон пропаганда болгаш агитация килдизи, партияның эге организациялары марксисчи-ленинчи теорияны боттары өренип турар коммунистерниң болгаш партия кежигүнү эвес активчилерниң ажылынга удуртулганы болгаш контрольду кошкак чорудуп турар. Бот-өредилгелерге, чаңгыс-чаңгыс кижилерге консультациялар болгаш лекциялар номчулгалары кончуг кызыы чоруп турар.

СЭКП-ниң XIX съездизиниң болгаш партия ТК-ның сентябрь Пленумунуң салган сорулгаларын чедиишкинниг шиитпирлээри-биле партия чырыдыышкынының четкизиниң ажылынга удуртулганы улам күштелдиреринче партия чырыдыышкынында четпестерни үзүткаарынче кичээнгейни угландырары районның партия организациязының чугула сорулгазы болур.

Н. СУВАН-ООЛ,

СЭКП Өвүр райкомунуң пропаганда болгаш агитация килдизиниң эргелекчизи.

„Кызыл тараачын“ колхозтуң партия организациязында

Бии-Хем районнуң Туранда «Кызыл тараачын» колхозта партия эге организациязы (секретары эш В. Кунаев) өдээ ажылгагыны улам ынай хөгжүдериниң талазы-биле партия болгаш чазактың төөгүлүг доктаалдарын амыдыралга боттандырарынче коммунистерни, колхозчу массаны мобилизастап турар.

Колхозтуң ажылгагый талазы-биле чедип алган чедиишкиннериниң үндезини болза, партия эге организациязының политиктиг болгаш организастыг ажылын, актив-биле ажылды эки тургусканындан хамааржыр.

Партия эге организациязы ай санында планныг ажылдан, партия хуралдарын баш бурунгаар белеткелдиг эрттирип турар. Партия хуралдарынга колхоз даргазының, ферма эргелекчилериниң болгаш база тус-тус коммунистериниң илеткелдерин чугаалажып турган. Партия организациязы бодунуң шиитпирлериниң күүседези дээш организастыг хемчегларни чорудуп келген. Партийжи даалгаларны коммунист бүрүзүнге берип, оон күүседезин контрольдап турар.

Коммунистерниң күжүн колхоз будуруулгезиниң тус-тус участоктарынга таарыштыр тургускулаан. Олар боттарының ажылдан турар черлериндe колхозчулар ортузунга агитас-массалыг ажылдарны чорутпушаан, онаашкан ажылдарын үлегерлиг күүседип турарлар. Чижээ, саазчы эш Бичии-уруг эрткен чылын бодунга быжыглатынган саар инек бүрүзүндеш ортумаа-биле 1500 литр сүттү саан алган.

Хүтте ферма эргелекчилери Кастаган, Баир-олар мал өстүрериниң планын күүсеткен болгаш мал кыштаглаашкынын эки организастаан. Фермаларда партия, комсомол бөлүктерин тургускан. Олар ында колхозчуларның ортузунга организакчы болгаш кижизидикчи ажылды чорудуп турар. Ылаңгыя эштер Дозур-оол, Костаган, Очур олар малчыннар ортузунга беседаларны болгаш номчулгаларны үргүлү чорудуп келгеннер.

Колхозта 14 кижиден тургустуунган агитколлектив бар. Агитаторлар Стам, Коромыслова, Комбуллай, Петришов, Кызылуруг олар идейкейлиг ажылдан турарлар. Колхозчулар ортузунга партийжи-организастыг болгаш политиктиг ажылдарны эжижиткениниң колхоз 1954 чылда ажылгагыйның планныг даалгаларын бүрүнү-биле күүседип шыдаан.

Оон-биле кады партия эге организациязының ажылында четпестер база бар. Ылаңгыя хана солун болгаш агитхуудустар үүле байырлал хүннеринде үнүп турар. Партия организациязы колхозта агротехниктиг күрстүн ажылынче ки чаңгей салбайн турар.

1955 чыл болза, бешки беш чыл планының сеңлүү шиитпирлиг чылы болур. Бүгү күштү колхозтуң ажылгагый планнарын чогуур үеэзинде күүседиринче улам эки эвилеадаар ужурлуг.

М. КАВАА-САРЫГ.

Социалистиг чарыштың түңнели

Союззаготтранстың авторотазының коллективиниң чолаачылары болгаш септекчилери чаа эрткен чылдың социалистиг чарыжының түңнелин үндүргеннер.

Чарыштың түңнелинде хөй-хөй чолаачылар болгаш септекчилер боттарының алган хүлээлгелерин ажыр күүседип, будурулгениң шалыпчылары болуп шылгарап үнгеннер.

Ийи чүс муңчу чолаачы эш Зюзин чыл планын 140 хуу күүседип, 926 литр бензинни камнап алган. Чолаачы эш Г. Татарчук чыл планын 115 хуу күүседип, 2044 литр бензинни камнап алган. Дуржулгалыг чолаачы эш Литвинов эрткен чылын 140626 тонна-километрни ажылдап кыдыган. Ол аңаа берген чылдың сеңертүлге планын бүдүн чартык катап ажыр күүсеткени ол.

Бо ышкаш чедиишкиннерни коллективтиң септекчилери база чедип алганнар. Слесарь эш Баценко чылдың будурулге планын 241 хуу, электрик эш Татарчук—203 хуу, дарган эш Решетников—187 хуу, токарь эш Медведев—152 хуу күүсеткен.

Авторотаның коллективиниң кежигүнери боттарының ол чедиишкиннеринге үндезилээш, 1955 чылдың чыл планын декабрь 5-те кол көргүзүглер талазы-биле доллур күүседир деп бедик хүлээлгени алганнар.

А. БАТАЛОВ.

Эки ажылдыг мал эмчизи

Мал эмчизи эш Лаа-Хөө Өвүр районнуң колхозтарынга үр чыл иштинде ажылдан, бодунуң хүлээлгезин идепкейлиг күүседип келген. 1954 чылда «Кызыл тук» өдээ ажылгагый артелинге ажылдап эгелээш 1400 баш шээр малдарның чуулдазын 3 удаа чоруткан. Мал эмчизиниң эки ажылы, ниитиниң мал ажылын хөгжүдериниң улуг дузалыг болган. Эрткен чылын колхоз мал планын 103 хуу күүсеткен.

Эмчи эш Лаа-Хөө план өзугаар мал фермаларынга, тус-тус малчыннарга доктаамал барып, малды зарыгдан камгалаарының тодаргай хемчегларын ап, ол дугайында малчыннарга тайылбыр ажылдарын үргүлү чорудун, малды ажаарының аргаларын таныштырып, мал кыштагладыышкынынга белеткелди эки организастап, малчыннар-биле демниг ажылдап келген.

Эш Лаа-Хөө эки ажылдааны дээш 1953 чылда «Социалистиг мал ажылының мурнакчызы» деп демдек-биле шаңнаткан болгаш 1954 чылда Бүгү-эвилелдиң өдээ ажылгагый делгелгезинге чораан.

Т. ДОРЖУ.

Малчыннар хуралы

СУТ-АКСЫ. (Телефон-биле). Сут-Хөл районнуң төвү — Сут-Аксынга районнуң колхозчу мурнакчы малчыннарының чөвүлел хуралы болуп эрткен. Хуралга мал кыштаглаашкынының байдалы болгаш ону эжижидер хемчегларниң дугайында айтырыгны чугаалашкан.

Район мал бажын өстүрериниң күүне планын ниитизи-биле 99 хуу күүсеткен. Оон-биле кады мыйыстыг бода малдың баш санын 104, оон иштинде инекти 105, чылгыны 103, хаваны 143 хуу кылдыр ажыр күүсеткен. Сталин аттыг колхоз (даргазы Метпе), «Большевик» колхоз (даргазы Комбу) мал бажы өстүрериниң күүне планын үзүн-үзүн аайы-биле ажыр күүсеткен.

Малдың бажын өстүрери-биле кады оон продуктулуун бедидер талазы-биле эвээ чедиишкиннер чедип алдынган. Мурнакчы малчыннарның саны районда хөй. Калинин аттыг колхозтуң хойжузу Дажы-Доржу 1950 чылда 105 баш хойну хүлээп алгаш, ону эрткен чылын 2000 баш, Киров аттыг колхозта хойжу Самбагар 140 баш хойну хүлээп алгаш 1107 баш кылдыр өстүрген. Сталин аттыг колхозта Дываа төрүүр 237 өшкүден 281 ангайны, «Сталинчы орук» колхозта Сымыяа 174 хоюндан 180 хураганны камгалап алган.

Чөвүлед хурал район төвүнде албан организация черлери шефке алган колхозтарынга масса-политиктиг ажылды күштелдирерин чугулаан демдеглээн.

Хуралдың киржикчилери районнуң малчыннарынга кыйгырыгны хүлээп алган.

Тудуг материалдарын чогуур өйүнде белеткээр

Эрзин районнуң «Кызыл сылдыс» өдээ ажыл-агый артелинде тудуг материалы белеткээр ажыл багай чоруп турар.

Тудуг бригадазындан 21 кижи 20 ажыл хүнүнде үүле 1500 чудук кезип, кесе чогуур нормазын чедир күүсетпээннер. Тудуг бригадазының бригадири коммунист эш Күнзек тудугжуларны күшеңмелге чеп организастап тургаш, тудуг материалы белеткээр планын өй-шаанда күүседирин бодавайн, харын хуу ажылын кылып турар. Организастаар кижи чогундан тудугжулар тайгада ажылын кагган чаныр турарлар.

Бригадир эш Күнзек тудуг ыяжы белеткээрин чогуур өйүнде доозар дээш боттуг ажылдаары негетинин турар.

О. ДОГУЙ-ООЛ.

Герман айтырыг талазы-биле СОВЕТ ЧАЗАКТЫҢ МЕДЕГЛЕЛИ

Сөөлгү үеде Американың Каттышкан Штаттарының, Англияның, Францияның, а ол ышкаш Герман федералдыг республиканың (Барымын Германия) чазактары параж дугуржулгаларын бадылаарын чедип алыр дээш бүгүлле чүүлдерин кылып турар, ынчангаш Европаның бүгү улустарынга болгаш бүгү-ниити тайбыңның хөрээнге ол бадылаашкынының түңнели болур таарымча чок уржуктарны херекке ап көөрүн күзевейн турар.

Барымын Германияны дагын чепсеглээрин көрүп турар парж дугуржулгалары Европада бүгү байдалды улуг нарыылаашкынче аппар чыдар дээрзинге кичээнгейни база дагын угландырары эртежок чугула деп Совет Эвилели санап турар. Ол дээрге, үүле ССРЭ-ниң чазааның эвес, харын Польшаның, Чехословакияның, Герман Демократтыг Республиканың, Венгрияның, Румынияның, Болгарияның, Албанияның, а ол ышкаш Кыдат Улус Республиканың болгаш чамдык өске-даа күүчелериниң чазактарының база санал-эналы болуп турар. Чазактары парж дугуржулгаларын деткип турар ындыг күүнелерде улустуң хөй нуруузу канчаарга-даа парж дугуржулгаларынга удур деп чүве бүгүдеге билдингир.

Ол дугуржулгаларны балылаан таварылгада Барымын Германияны дагын чепсеглээри чорутунар, база Барымын-европаның шериг эвилели болгаш Соңгу-атлантика блогу чергелиг ындыг шериг бөлүглежишкиннеринге Герман федералдыг республиканы хандыдып киирер.

Барымын-европа эвилелин болгаш Соңгу атлантика блогун үүле Совет Эвилели эвес, харын европейжи болгаш европейжи эвес өске-даа хөй-хөй күүнелер агрессчи шериг бөлүглежишкиннери деп санап турар, а Совет Эвилелинге болгаш тайбыңга ынакшылдыг өске-даа күүнелерге улуг угланган ол шериг бөлүглежишкиннеринче Герман федералдыг республиканың киришкинин Европага чаа дайынның айылын күштелдиреринче аппар чыдар үүлгелиг кылдыр үнелеп турар.

Парж дугуржулгалары Германияга-даа, герман улуска-даа эки чүүл-даа берип шыдавас. Харын Барымын Германияга милитаризмни катап тургузарынче угланган ол дугуржулгалар болза, улустарның эргежаажыктарынга база герман улустуң эргежаажыктарынга кеззеде канчаг-даа таарышпайн келген болгаш таарышпас-даа ужуруг чаа дайын белеткээриниң авантюристиг планнарынче Герман федералдыг республиканы шуут киир тыртa бээр.

Парж дугуржулгалары герман улустуң эргежаажыктарынга удурланышкак, үүге дээрге ол дугуржулгалар Германияның чарлыышкынын хөй чылдарда быжыглаар болгаш Германияның чаңгыс эвин тайбын катап тургузарының оруунга шантыктаашкын болу бээр. Тайбыңга ынакшылдыг Герман Демократтыг Республика биле дагын чепсеглетинген болгаш шериг бөлүглежишкиннеринге киир тыртырган Герман федералдыг республиканы каттыштырары—болдунар-аргажок деп үүве-мырыңай идден. Парж дугуржулгаларын бадылаары Германияны чаңгыс-аай тайбыңга ынакшылдыг күүне кылдыр катап каттыштырарынга канчаг-даа таарышпас.

Парж дугуржулгаларын бадылаары герман айтырыг талазы-биле болгаш улустар аразының өске-даа шиитпирлетинмээн айтырыгларының талазы-биле чугаалажыышкыннар чорударынга шантыктавас, харын-даа идиг бээр дээр аянныг бадыткалдар сөөлгү үеде Герман федералдыг республикада, а ол ышкаш Англияда, Францияда болгаш чамдык өске-даа чурттарда нептерен турар.

Ындыг янзылыг бадыткалдарда кандыг-даа үндезилээр дос чок болгаш олар үүле хөй-ниитиниң санал-өнөлин ангадаашкынга киирип шыдаар аргалыг деп чүвени Совет чазак моон мурнунда-ла айтып турган. Чамдык күүнелериниң парламентилериниң парж дугуржулгаларын канчаг-даа турган болза бадыладыры-биле ону кылып турар. Ону герман милитаризмни катап тургузарын боттарының кол сорулгазы кылдыр салып, оон ужурундан Германияның национал катап каттыжышкынга каража чедирип турар барымын-чүк күүнелериниң ындыг бөлүктери кылып турар.

Американың Каттышкан Штаттарының, Англияның болгаш Францияның чазактарының Германияның чаңгыс эвин тайбын-га ынакшылдыг болгаш демократтыг күүне кылдыр катап тургузарының талазы-биле ол чурттарның улустар аразынга алган хүлээлгелеринге каржызы-биле удурланышкак болуп турар ындыг туружу-биле холбаштыр Германияны каттыштырарының хөрээ ам хамыктың мурнунда немецтерниң боттарындан, герман улустуң туружундан хамааржыр.

Барымын-герман бундестагка парж дугуржулгаларын февральда үзе көөрү айытынганы билдингир. Германияның келир үеэзи бундестагтың шиитпиринден дыка хамааржыр, ону улуска, герман ажылчын аңгыга чоок турар болгаш парж дугуржулгаларын бадылаарынга удур демисежии турар Барымын Германияның эң улуг партиялары болгаш профессионал эвиледдери тедаргай билип турар.

Парж дугуржулгаларын бадылаан таварылгада бундестаг Германияның чарлыышкынының үргүлчүлели дээш база Герман федералдыг республиканың чонунуң хөй чылдарда деп эргелиг эвес байдалга болу бээри дээш аарберге харыысалганы бодунга алыр аңаар.

Герман улустуң дүрүм өзугаар эргежаажыктарын чогуурга-биле барымдаалап турган Германияны каттыштырарының болгаш ол сорулга-биле 1955 чылда ниитиниң герман хостуг соңгулдаларны чорудар дугайында айтырыгның талазы-биле дугуржулгалар чедип алырының ажыглатынмаан аргалары амгы үеде бар болуп турар. Бир эвес Германияны каттыштырарының оруунда ам турун турар кол моондак—Барымын Германияны дагын чепсеглээриниң болгаш ону шериг бөлүглежишкиннеринге хандыдын киирериниң планнары чайлатынган турар болза, ындыг аргалар бар болур.

Герман улус Берлинни киириштир бүгү Германияга бүгү-ниити хостуг соңгулдаларны чорударының аргазы-биле чаңгыс-аай Германия улуг күүне болуп катап төрүүнүн база өске күүнелерниң аразынга төлептиг орнун эзлеп алзын дээш бодунуң хостуг тура-соруун илередир аргалыг болур ужурлуг.

Ол соңгулдаларның үеэзинде герман хамаатыларының демократтыг эргелери хандыртынган турар ужурлуг. Герман Демократтыг Республиканың болгаш Герман федералдыг республиканың соңгулда хоойлуларын барымдаалап турган белеткетинген ол соңгулдаларга соңгулда хоойлузу бүгү соңгукчуларга тура-сорукту хостуг илередири, а демократтыг партия болгаш организация бүрүзүнге—бүгү Германияга соңгулда агитациязының хостуун, база кандидаттар депшидериниң болгаш соңгулда дацылары тургузуп киирериниң хостуун магадылаар ужурлуг.

Айытынган соңгулдаларны чорудар дугайында дугуржулгаларны чиигедир сорулга-биле Совет чазак болза, Герман Демократтыг Республиканың болгаш Герман федералдыг республиканың чазактары аңаа чөпшээрешкен таварылгада ниити-герман соңгулдалар чорудулгазынга улустар аразының чогуур хайгаралын доктаалын тургузар дугайында дугуржуп алыр аргалыг деп санап турар.

Ынчан Германияның кандыг-даа кезии оон шериг бөлүглежишкиннеринге киржидгезиниң дугайында чаңгыс талаланчак дугуржулгаларның кандыг-даа негелделеринге доңнашпаан турар ужурлуг.

Каттышкан Германияның келир үеэзи күүне тургузуунун дугайында айтырыгны герман улус боду шиитпирлээр ужурлуг болгаш өске күүнелериниң сорулгазы болза Германия тайбыңга ынакшылдыг база демократтыг хөгжүдениң оруунга быжыг-биле туруп алзын дээш аңаа идиг бээри болур деп Совет чазак санап турар.

Ниити-герман хостуг соңгулдаларны чорудары болгаш Германияның чаңгыс эвин катап тургузары чаңгыс-аай Германияның хамаарышпас чоруун, тускай эргезин болгаш деп эргезин эчизинге чедир быжыглагы дег, Германия-биле тайбың керазин кылырынга база эргежок чугула үеэзин суурларны тургузар ийик. Тайбың керазин Германияның болгаш оон кыыгаарларының айыыл чок чоруун хандырарынга эргежок чугула бодунун национал чепсектиг күштелиг болур эргени база чаңгыс аай Германияга бээр ийик.

Герман улус моон ынай каныг орук-тап баарының шилиишкинин кылыр ужурлуг.

Бир орук Германияның чаңгыс эвин катап тургузарынче болгаш Европаның бүгү күүнелери-биле таарымчалыг харылзааларны доктаадып тургузарынче аппар чыдар. Ол орук болза Германияның кайы бир кезииниң өске күүнелерге удур угланган шериг бөлүглежишкиннеринге киржилгезин болдурбайн, харын Европага коллективтиг айыыл чок чоруктун системазынга Германияның киржилгезиниң аргазы-биле эң дээре хандыртынган туруп болур.

Париж дугуржулгаларының Германияны олче тыртып турары өске орук, ол дээрге Германияның чарлыышкынын быжыглаарының, Германияны чаа дайын белеткелиниң планнарынче хандыдып киирериниче аппар чыдар Барымын Германияга милитаризмни катап тургузарының оруу болур. Ол милитаризмни орукту, Германияның каш удаа көрүп эрткен болгаш герман улуска улам-на улуг аар-берге човулаң-хилинчектерден өске чаа чүүл-даа бербес идегел чок чаа шериг авантюраларының оруун герман улустуң аажок хөй нуруузу хүлээвейн турар дээрзинге чигзинишкин туруп шыдавас.

Эрткен үеде Германияның хөгжүдезиниң олап чоруп турганы милитаризм оруктан ылгаштыр Германияның катап каттыжышкыны болгаш оон Европага коллективтиг айыыл чок чоруктун системазынга киржилгези герман тайбың экономиканың болгаш оон сайызырагай үлетпүрүнүң көдүрүүшкүнүнге, Германияның өске чурттар-биле, ылаңгыя Төөн Европаның чурттары-биле болгаш кайгамчык хөй чоннуг база эгээртинмес курлавырлаг Азияның чурттары-биле калбак экономиктиг харылзааларның хөгжүдезин оон үлетпүрүнге аажок эргежок чугула-делгем рынокларны тургузуп, оон чонунуң ажыл-иштиг болурун хандыр[illegible] герман улустуң амыдырал деңнелин өдүрүнге идигин бээр ийик.

Германияның хөгжүдезиниң ындыг оруу герман улустуң национал эргежаажыктарынга-даа, Европага болгаш бүгү делегейге тайбыңны быжыглаарының эргежаажыктарынга-даа таарыжып турар.

Үстүнде чугаалатынган бүгү чүүл дараазындагы түңнелдерни кылыр арганы Совет чазакка берип турар:

1. Герман айтырыгны шиитпирлеп таарыштырарынга эң чугула болгаш соңгарлатынмас чүүл болза Германияның чаңгыс эвин катап тургузарының сорулгаларын шиитпирлээри болур. Ол сорулганы шиитпирлээр төлөөде, ниити-герман хостуг соңгулдаларны чорударынга үндезилээш Германияның чаңгыс эвин катап тургузарының дугайында айтырыгның талазы-биле Американың Каттышкан Штаттарының, Англияның, Францияның [illegible]гаш Совет Эвилелиниң аразынга чугаалажыышкыннар эргежок чугула. Бир эвес парж дугуржулгалары бадылатына бээр болза Совет Эвилели үүле Герман Демократтыг Республика-биле найыралдыг харылзааларны улам ынай быжыглаар дугайында эвес, харын Европаның тайбыңга ынакшылдыг күүнелериниң дем-каттыштырган күзенишкинери-биле Европага тайбыңны болгаш айыыл чок чорукту быжыглаарынга идиг бээр дугайты сагыш човай бээр чаа байдал тургустуна бээр аңаар.

1955 чылдың январь 15.

Сессиянын шиитпирин амыдыралга күүседир

Чоокта чаа ажылчы чоннар депутаттарының Өвүр район Советинин XI сессиязы болуп эрткен. Аңаа 1954 чылда тудуг планнарының күүседези болгаш 1955 чылда тудуг материалдарының белеткелдериниң чоруп турарының дугайында илеткелди райкүүскомнуң даргазының оралакчызы эш Мирчин кылган.

Колхозтарның тудуг суурун өстүрүп сайзырадыр, колхозчу тараачыннарны чылыг, чырык бажыннарже шилчидип киирер дугайында политиктиг болгаш ажыл-агыйжы сорулганы амыдыралга боттандырар талазы-биле районнуң колхозтары биче эвес чедиишкиннерлиг болганын сессия демдеглээн. Колхозтар 1954 чылда чуртталганын болгаш культура амыдыралын 90 тудугларын кылыр тургаш, 104 бажыннарны тутган, 5976 баш улуг, биче мал кирер 21 кажаларны тудуп кылган.

«Коммунизмче орук» колхоз (даргазы эш Шаалы) чуртталганын 21 бажыннарын тудар планныг тургаш 25-ти, 4 мал кажаларын кылыр тургаш, 6-ны кылып, планын ажыр күүсеткен. Колхозчу суурну негаанчыдын, 300 ажыг ыяшты тарып олурткан.

«Совет Тываның 5 чылы» колхоз бүгү тудугларының планын күүсеткен. Ында тудугжулар эштер Балдакай, Тотчун-оол, Дагбыш, Дайдан, Хүрен-оол олар хүн нормазын 120—200 хуу күүседип, мурнакчылар болуп турарлар.

Оон-биле кады райкүүском болгаш оон колхозтар тудуунун килдизи, колхозтар баштаар черлери чуртталганын болгаш культура-амыдыралдың база мал кажаларының тудугларының темпизин дүрүгеделир ажылдарны четпес организастаан. Районнуң колхозчуларының үүле 37,7 хуузу бажыннар-биле хандыртынган. Ниитиниң 7400 ажыг баш малы чылыг кажаа-биле ам-даа хандыртынмаан. Колхозтар эрткен чылын тудуг материалдарын белеткээр планын үүле 84 хуу күүсеткен. Чамдыкта тудуг бригадаларынга быжыглаан колхозчуларның үүле 10—15 хуузу ажылдан турар фактылар бар.

«Торгалыг», «Коммунизмче орук» колхозтарда пилорамалар доктаамал эвес ажылдан келген. Кыдыыган тудугларның шынары багай, чуртталга бажыннары чаңгыс аай хевирлиг эвес, крышалары чок болуп турар.

Сессияга илерээн четпестерни узуткаарынче, РСФСР-ниң Дээди Советинге болгаш чер-чер Советтериниге соңгулдалар хүнүнге колхозтар тудуунун талазы-биле чедиишкинниг ужуражырынче, бо чылын районга тудуг ажылдарының темпизин дүрүгеделиринче угланган шиитпирни сессия хүлээп алган.

М. ЧАМБАЛ-ООЛ.

Ыяш фондузунуң ажыглалын экижидер

Ыяш болза, улус ажыл-агыйынга улуг ужур-дузалыг. Ыяш тудугуун эң эки материалдарының бирээзи. Улетүргө болгаш чонуун амыдырал чуртталгазынга хереглээр хөй-хөй ыяш кылыгларының база оттулар чүүлүн үнер дөө болуп турар. Ынчангаш ыяшты илан баргаар камныг ажыглаары эргежок чугула.

Тыва области ыяш ажыглалының бөйдалы дыка четпес. Чаан-Хемчик, Улут-Хем болгаш өске-даа районнарның ыяш ажыл-агый органнары ыяш фондузун ажыглаарының докталгыныган корум-чурумун каржызы-биле үреп турар.

Ыяш кезер черлерниң ыяш фондузун ажыглаарының амгы үеде барымдаалап турар корум-чурумун сагыйын, ыяшты кайы хамаан чок кезин, долузу-биле ажыглавайн турар. Дыка хөй организациялар болгаш колхозтар тудуг ыяжын оттулар ыяшка хереглеп, кескен ыяштарның чиңге баштарын, будуктарын ажыглавайн черге каантар чоруктар хөй.

Ыяш кезер черлерден кескен ыяштарның артынчызын аштаар ажыл кончуг багай тургустунган. Оон уламыдан аргаарыг озаналып баксыраар болгаш өрт үнер чорук эвзоо эвес болуп турар.

Ажылчы чоннар депутаттарының Советтериниң райкүүскомнары ыяш ажыл-агый органнарынга практиктиг дузалы болгаш оларның ажылынга контрольду багай тургусканыдан ыяш ажыглалында база камналгазында улуг четпестер бар. Ыяш ажыл-агый органнары чүгле ыяш белеткелчилериниң ыяш кезер черлериниң ыяжын чөп ажыглаарының контролюн боттандырбайн турар эвес, харын оттулар ыяш белеткээр черлерни шилилге болгаш ылгавыр дөмдек чокка тудуг ыяжы-биле кады айтып берип турар.

Ыяш ажыл-агый органнары оттулар ыяш белеткээр участокка тудуг ыяштыг участоктарны айтып берип турары-биле тудугга хереглевес ыяштар ажыглал чок артыш каап турар. Дыка хөй ыяш белеткелчилери, эң ылангыя колхозтар боттарының ыяш кезер участоктарының ыяжын долузу-биле ажыглавайн чыл-бүүр артырып каап турарлар.

Тыва автономнуг областың девискээриниң үштүн бир кезинин арга-арыг ажелеп турар. Бо эгээртинмес байлакты чамдык кижилер шын эвес ажыглап турарлар. Арга-арыгның хөй кезин берге черлерге болганындан оны ажыглалга киирери белен эвес. Чыл-бүүр ыяш белеткелиниң хемчээли көвүдеп турары-биле ыяш белеткээринге таарымчыладыг черлер улам-на ховартап турар. Ыяш белеткелиниң хемчээли көвүдеп турар чүве төлөде, арга-арыгның хөрүн камгалалының болгаш суг таарыштырылгазының роолю улуг. Ындыг болза-даа бо байдалды бистиң области, эң ылангыя барыын талакы районнарда хөрекке албайн турар. Ыяш фондузун планныг ажыглаары улуг ужур-дузалыг. Ындыг турбуже ыяш фондузун планныг ажыглаар айтырыг бистиң области багай тургустунган.

Совет чазак ыяш фондузунуң ажыглалын экижидер дүмбейинде улуг кичээнгейни салып турар. Чазактың салып турар сорулгаларын күүседир дөө ыяш белеткелчилери болгаш ыяш ажыл-агый органнары калбак хереглелдиң барааннарын белеткээр хереглел ыяштарының баштарын болгаш боттары ушкан ыяштарны камныг ажыглап тургаш, кылыг ыяштарын көвүдедири эргежок чугула.

Биче бараанныг кылыг ыяштарын ыяш кезер черлерге каантар чорукту болдурбайн, бүүг-ле белеткеткеген ыяштарны сөөртүп алыры, калбак хереглелдиң барааннарын бүдүрериге хереглетпие бөөр хире-кылыг ыяштарын оттулар ыяшка хереглей бөөр чоруктарны ыяш белеткелчилериге болгаш ыяш ажыгагый органнарынга хоругдаары—бо бүүг болза, ыяш фондузунуң ажыглалын экижидер.

Ыяш ажыл-агый органнарының болгаш чер-чер Советтериниң сорулгазы болза, тудугга хереглээр улуг үнелиг ине бүрүлүг ыяштарны түр болгаш бүдүрүлгениң дузалал тудугларынга база оттулар ыяшка хереглээрин болдурбайн, калбак хереглелдиң барааннарын белеткээринге ажыглаар талазы-биле контрольду белеткелчилерге, ажыл-агый болгаш тудуг организацияларынга күштелдирери болур.

Ыяш белеткелчилериниң ыяшты аралап шилип кескеш, ине бүрүлүг ыяштарны кеспейн тургузур каантар, ол ышкаш биче бараанныг кылыг ыяштары дытты болгаш оттулар ыяшка хереглээр ыяштарны ыяш кезер черлерге артырып каантар чоруун хоругдаар. Тудуг организациялары дыт-биле тудуг кылыр ажылды калбартыр ужурлуг.

Ыяш ажыл-агый органнары болза, кылыг ыяштарының чарылгазының үчүдүн ыяш белеткээринге болгаш кезеринге тускайлап берген участоктарны ыяш белеткелчилери канчаалдыр ажыглап турарынга база ол ышкаш белеткетинген тудуг болгаш оттулар ыяштарны ыяш кезеринин билединде айыткан хуусаазында өөртүп ап турарынга контрольду күштелдирер херек.

Тудугга ажыглаар ыяштарны көвүдедир сорулга-биле оларны оттулар ыяшка тускайлап бөөр болгаш оттулар ыяшка хереглей бөөр кижилерге харыысалга хүлүдир ужурлуг. Оттулар ыяшка ушкан болгаш калбак бүрүлүг хадың болгаш шарлан ыяштарны тускайлаар херек. Кезин ажыглаары-биле үндүрүп берген арга-арыг фондуну аралап кеспейн, долузу-биле ажыглаарын бүүг организациялардан болгаш колхозтардан негээр. Мурнунда ыяш кезери-биле айтып берген черниң ыяжын бүрүн кезип албаанда чаа черлер айтып бербес болгаш ыяш кескен черни бок ыяштардан аштаарын ыяш белеткели-биле кады доозар дугайында хемчеглерни алыр ужурлуг.

Ыяжын кезин ажыглаарынга эптиг-даа болза, эрткен чылларда корум чок кескенинден тургузур аргын калган чоон ыяштарны кезип ажыглаар арга ам бар. Ынчангаш чоон хемчээлдиг ыяштарны дилип тургаш тудуг ыяжынга болгаш өске-даа кылыгларга ажыглаары эргежок чугула.

Областың барыын районнарында арга-арыг эвзоо болганда өдөө колхозтар тудуунуң область эргелели, МТС-тер болгаш тудуг организациялары ыяш орнунга дашты, туйбуну, саманны калбаа-биле ажыглаар айтырыгны шиитпирээри, ынчаарга областың оттулар чүүлдер эргелели ол районнарга хөмүр даш шахталарын ажыдып, организацияларны, колхозтарны болгаш чонну хөмүр даш-биле хандырган ыяш чарыгдалын дыка эвээжедири эргежок чугула.

1954 чылда областың бүүг девискээринде арга-арыг шинчилелин чоруткан болгаш Кызыл, Таңды районнарда арга-арыгның амгы үедеги байдалы-биле танылыын көрген. Ыяш ажыл-агыйынга чоруткан хыналдаан алырга, областа ыяш хереглели улам-на өзүп турар.

Областың ыяш ажыл-агый болгаш план органнары арга-арыгның тургустунган байдалынга үндезилээн арга-арыгны планныг, улус ажыл-агыйынга камныг ажыттларын организастаар ужурлуг.

Т. ВОРОНКОВ,
областың ыяш ажыл-агый эргелелиниң начальниги.

Бин-Хем районнуң «Искра» колхозу тарылгага үрезиннериниң белеткелин идепкейлиг чорудуп турар. Эш II. ажылдан турар, а оон ажылдадып турар мотору үзүктел чокка хеделип турар.

Чурукта: «Искра» колхозта үрезин - арыглаашкыны. Оң талазында эш II. Выдра.

Фото С. Феоктистовтуу.

Улегерлиг мастер

Александр Егорович Санников Кызылдың сапог даараар мастерскаязының хоочун ажылчыны. Ол, анаа ажылчындан эгелээш мергежилдиг мастерге чедир күш-ажылчы орукту эрткен.

Александр Санниковтуң ажылдап турары Кызылдың сапог даараар мастерскаязы областың чурт үлетүрүүнүң мурнакчы бүдүрүлгелериниң бирээзи. Мастерскаяның чедишкиннери дуржулгалыг мастерниң күш-ажылы-биле база ханы холбаалыг.

Александр Санниковтуң удуртуп турар цехи коллективтиң мурнакчы цехтериниң бирээзи. Ол цех чүгле эки болгаш кончуг эки шынарлыг продукцияны берип турар. Дуржулгалыг мастер ажылчыннарның күжүн бүдүрүлгеге шын таарыштыр тургускан. Ол чорук цехтин болгаш база тус тус ажылчыннарның бүдүрүлге планын күүседиригге, продукцияның шынарын бедиригге улуг идигни берип турар.

Цехтин ажылчыннарының аразында социалистиг чарыш калбарган. Александр Егорович социалистиг чарыштың түннелин үндүрүп, оон тиилекчилериниң дуржулгазын калбаа-биле нептередип турар. Дуржулгалыг мастер ажылчыннарның ажылының түннелин хүн бүрүле үндүрүп, кым канчаар ажыллаанын, кандыг чедишкиннер болгаш четпестер кезүлгенин өй-шаанда идередип турар. Бо бүүгүнүң түннелинде оон удуртканы цехте күш-ажылдың бүдүрүкчүлүү дыка бедээн.

Александр Санников чүгле бодунуң мастер хүлээлгезин ак-сеткилдиг күүседип турар эвес, харын коллективтиң хөй-ниитти амыдыралынга база идепкейлиг киржип турар. Ол бодунуң агитатор хүлээлгезин төлептиг күүседип турар. Идепкейлиг хөй-ниитичи бодунуң сонгукчуларынга үргүлчү барып, оларга хүн-бүрүнүң амыдыралында болуп турар чугула болуушкунарны тайылбырлап берип турар. Ол, солун номчулгазын үргүлчү чорудуп, ында бижээн үүлдерни коллективтиг чугаалажып турарлар.

Дуржулгалыг мастер болгаш идепкейлиг хөй-ниитичи Александр Егорович Санников Төрөөн чурттуң мурнунга алдар-хавыязы дөөш 1949 чылда «Күш-ажылчы шылгарал» деп медаль-биле шаннаткан. Ол, СЭКП обкомунуң болгаш облкүүскомнуң хүндүлел бижиктери-биле үш удаа шаннаткан. Бодунуң төрөөн Коммунистиг партиязының болгаш Совет чазааның ол бедик үнелээшкинин Александр Егорович кызымак күш-ажылы-биле харылап турар.

К. ОНГАА.

Малдың ажаалгазын экижидер

Бай-Тайга районнуң Молотов аттыг өдөө ажыл-агый артелинде малдың кышкы байдалы улуг бергедээшкинде таваржып турар. Кыштагладыышкын белеткелин чогуур үеэзинде организаставаныг-биле мал кажааларын чаа тудуп, оларны шынар чок, соок кылганыг-биле малдар хорамчалыг болуп турар. Мал фермаларының эргелекчилери эштер Адыг-оол, Тудуун-оол олар онаашкан ажылынга ээхарыысалга чок ажылдап турарлар. Ол фермалардан 13 болдурга, 2 инек сугта дүжүп өлген. Малдарның даваннары тазарып аскаптап турар. Ниити малдарның кужу арган, оларны ажаан хайгаарап турарының байдалы дыка четпес.

Колхоз баштаар черинин даргазы эш Маадыр-оол, партия эге организациязының секртары эш Кудерек олар мал ажылынга болун бердинген ак-сеткилдиг кижилерни шилип алыр ажылды чорутпаан. Инек ажаакчызы эш Танчат харыысалга чогу-биле 3 баш инекти сугта дүжүрген, 4 инекти оорга алыскан. Анаа амдыгаа чедир хемчег көргүспээн.

Ол ышкаш колхозтуң малын самчыгдап чидирген улустардан малдың дүүн түүгүстүрар ажылды чорутпаан. Бо талазы-биле колхозта ревизия комиссиязы кандыг-даа хемчеглер албайн турар.

Молотов аттыг колхозтуң мал кыштагладыышкынында четпестерни доп-доораан узуткаар талазы-биле боттуг хемчеглерни районнуң партия, совет органнары алза чогуур.

М. ЧИЖИТ-ООЛ.

Хөй-ниитиниң хүндүлүг хүлээлгези

Коммунистиг партия болгаш Совет чазактан Ада-чурттуң Улуг дайынының болгаш күшгажылдың инвалидтериниң база дайынга өлгеннериниң өг-бүлелериниң дугайында улуг сагыш салыышкынының түүнелинде чыл санында пенсия болгаш пособие төлелгезинге хөй түүнүг акша хөренгини үндүрүп турар. Оларны өдөө ажыл-агый продуктуларының дужаалгазының үндүрүг төлелгезинден чиигедип, өрү классларда өөренип турарларның төлелгезинден хостап турар. Курорт, санаторий, дыштанылга бажыңнарынче дыштаныш, өмнедири-биле халас путёвкаларны берип турар.

Назылап кыраан, төрелдери чок хамаатыларга инвалидтерниң болгаш өскүс ургуларының бажыңнарын туткан.

Чүгле 1954 чылдың он айларының дургузунда Кызыл хоорайның пособие килдизи пенсияга болгаш пособиеге 3.285 мүң түүнүг рубльди төлээн. Инвалидтерниң болгаш дайынга өлгеннериниң 165 өг-бүлелерин боттонаалда үндүрүүнден, тудугнуң, чер эдилелиниң болгаш страхованиениң 129 мүң рубль түүнүг төлевиринден хостаан.

1954 чылда курорттарга, санаторийлерге болгаш дыштанылга черлериге профсвилелиниң, социал-хандырылга органнарының болгаш кадык камгалалының путёвкалары-биле 170 кижи эмнедип дыштанган. Пионер лагеринге бир сезонда инвалидтер болгаш дайынга өлгеннериниң өг-бүлезиниң 135 ургуларын халас путёвка-биле дыштандырган. Кызылдың школаларының сески, тоску болгаш өөгу класстарында инвалидтер болгаш дайынга өлгеннериниң өг-бүлелериниң 120 ургулары күрүне хандырылгазы-биле өөренип турар.

Инвалидтерниң күшгажылын быжыглаарынга социал-хандырылга киллизи чогуур кичээнгейни салып келген. Ылаңгыя Кызылдың «Совет Тываның 5 чылы» артельде 30 кижини хөй-ниитиниң ажыктыг күшгажылынга тарыыштыр тургускан.

Бүдүрүлге, албан организация черлериниң талазындан Ада-чурттуң Улуг дайынының болгаш күш-ажылдың инвалидтериниң, база дайынга өлгеннериниң өг-бүлезиниң дугайында өнза кичээнгейни салып, эргежок чугула дузаламчыларны көргүзүп турар.

Кызылдың ыяш заводунуң ажыллакчылары дайынга өлген кижиниң өг-бүлезиниң кежигүүн, бирги чергениң инвалиди эш Гончаровага чурттага бажыны тудуп алырынга болгаш кыпкы одаар ыяжын белеткээринге эки дузалашканнар. Аныг чем комбинадының дирекция чери дайынга өлгеннериниң өг-бүлезиниң ишти эш тер Шкуратова, Сабкина, Тонких, Бабкина оларга акша дузаламчызын көргүскен болгаш кыпкы одаар ыяжын белеткеп берген. «Хакасзолото» трестизи өскүс ург Черепановага идик-хеп садып алыр кылдыр 700 рубльди дузалаан.

Ындыг болза-даа, чамдык бүдүрүлге, албан организация черлериниң удуртукчулары Ада-чурттуң Улуг дайынының, күш-ажылдың инвалидтериниң болгаш дайынга өлгеннериниң өг-бүлезиниң амыдырал чурттагазынга кичээнгейни салбайн, оларның дилег негелделерин хандырбайн турар. Чижээ, мебель кылыр фабриканың директору эш Скороходов күшгажылдың инвалиди эш Андрееваның чурттан турары албан черинин бажыңының септелгезин кылырындан ойталаан.

Хөй-ниитиниң хүндүлүг хүлээлгезе болза, инвалидтерниң болгаш дайынга өлгеннериниң өг-бүлезиниң дугайында сагыш салыышкынын күштелдирип, оларга эргежок чугула дузаламчыларны көргүзери болур.

Я. КОЛОДЕЙ.

Харылзаа конторазының ажылын экижидер

Бай-Тайга районнуң харылзаа конторазы ажылчы чоннуң хүн-бүрү өзүп турар культурлуг негелдезин хандырбайн турар.

Районда телефон, радио четкилери багай ажылдап турарындан албан организацияларда болгаш чурттага бажыңнарында телефон, радио каш хонук иштинде ажылдавайн баар фактылар хөй болуп турар.

Албан организациялар телефон-биле харылажыры дыка берге. Кандыг бир организация-биле чугаалажыр дөөш телефон долгаарга харылзаа конторазының телефонистери чамдыкта харылавас ийикпе, улап бербес, каржы сөстер-биле харылаар таварылгалар үргүлчү болгулаар.

Суурнуң чурттакчылары бажынга радио киритип алырыг-биле кирген билдирилгиниң түүнелин айтырып алыр дөөш баарга районнуң харылзаа конторазының начальниги эш Бобылев «радио киирерин чөпшээрешпес» деп резолюция бижээш дедир берип каар.

Районга парлалга чагылгазын калбартыр дугайында ажыл кошкак чоруп турар. Харылзаа конторазының ажылын экижидип, ажылчы чоннуң чөптүг негелдезин хандырар өй келген.

Х. САЛЧАК.

КОНСУЛЬТАЦИЯ

Соңгукчулар дөңзылары

Бо чылдың февраль 27-де РСФСР-ниң Дөөди Советинге болгаш ажылчы чоннар депутаттарының край, область, округ, район, хоорай, өдөө болгаш суур Советтеринге соңгулдалар болуп эртер.

Республиканың Дөөди Советинге болгаш чер-чер Советтеринге соңгулдалар дугайында Дүрүмнү ёзугаар алырга, хоорай, өдөө, суур Советтериниң девискээринде чурттап турар, соңгулда эргелиг болгаш соңгулда хүүнге чедир 18 хар четкен бүүг-ле хамаатылар соңгукчулар дөңзызынга кирер.

Судтуң шиитклиг-биле соңгулда эргезин докталганыган хуусаада казыткан кижилерни ол хуусааның иштинде соңгукчулар дөңзызынга киирбес, база хоойлуда докталганыганын ёзугаар угааны солуу деп санатырган кижилер ол дөңзыга база-ла кирбес.

Кандыг бир хамаатының соңгулда эргези судтан казыткан дөөрзинге суд болгаш прокуратура черлериниң документилери барымдаа болур ужурлуг. Соңгулдага киржир назы четкен, а угааны солуу деп санатырып турар хамаатылар дугайында будулгаазыныг таварылга бар апаарга, соңгукчулар дөңзызын тургузуп турар Совет кадык камгалал органнарындан эмчи комиссиязы тургускаш, ол дугайында тодаргай документини кылдыргаш, ол хамаатыны соңгукчулар дөңзызынга киирерин азы киирбезин шиитпирлээр.

Истелге адаанда, а ындыг-даа болза хоругдатырбаан болгаш судтан соңгулда эргезин казытпаан кижилерни соңгукчулар дөңзызынга киирер.

Соңгукчуларның дөңзыларын ажылчы чоннарның депутаттарының хоорай, суур, өдөө Советтериниң күүсекчи комитеттери кылыр. Шериг кезектеринде болгаш шериг каттыжыышкыннарында соңгукчуларның дөңзыларын оларның чурттап турар черлериге хамаарышкан Совет бүүгү соңгукчуларның дөңзызынга киирер.

Эмнелге, дыштанылга черлериниде болгаш инвалидтер бажыңнарында турар соңгукчуларның дөңзызын оон девискээринде турар Советтиң күүсекчи комитеди кылыр.

Соңгукчуларның дөңзыларын ССРЭ-ниң Дөөди Советиниң Президиумундан бадыгаан форма ёзугаар соңгулда участоктарының санында-ла соңгукчуларның фамилиязын, адын, адазының адын, төрөөн чылын, чурттап турар черин алфавит чурумун ёзугаар айытпышаан, бижик машиназынга парладып, азы будук-биле тодаргай бижип кылыр. 1937 чылда төрүүнген хамаатыларның төрүүнген ай, хүүн тодаргай көргүзер.

Соңгукчуларның дөңзызын тургузарда хоорай черлерге бажың дептерин, суур черлерге ажыгагый дептерлерин барымдаалап көөр болгаш чурттакчыларның бажыңнарын, өглерин кезип чоруп турган хамаатыларның паспортун болгаш төрүүнгениниң херечилелин ёзугаар бүрүткеп киирер.

Соңгукчулар дөңзыларын үш кезек кылдыр тургузар. Биргизи Советке артар, ийиги хуузун чарлап азар (оон чаңгыс талазын долдуруп бижикир) болгаш үшкү кезээн участоктуң соңгулда комиссиязынга хүлээдип бөөр.

Соңгукчулар дөңзызын кылып доозан соонда хоорай, өдөө болгаш суур Совединиң даргазы болгаш секретары ат салыр, ынчаарга шериг кезектеринде болгаш каттыжыышкыннарында соңгукчулар дөңзыларын командир кылып тургузар болгаш ат салыр.

Соңгукчулар дөңзызын кылып тургускан хоорай, өдөө, суур Советтери соңгулда болурунуң мурнунда 30 хонук бурунгаар ол Советтиң албан кылыр черинге азы соңгулда участогунуң турар бажыңынга чарлап аскан турар.

Бир эвес соңгукчулар дөңзызын чарлап аскан соонда соңгукчу кижи өске черже чоруур апарза, ол кижиге дөңзы тургускан Совет хамаарышкан республиканың Дөөди Советиниң Президиумундан докталгаткан форма ёзугаар «Бадылаар эргениң шынызылгазын» бөөр болгаш соңгукчуларның дөңзызынга «үнген» деп демдеглээр. Соңгукчу кижи барган черинге (үргүлчүүнүң азы тур-даа болза), «Бадылаар эргениң шынызылгазын» болгаш болунуң хуузунда документизин көргүскеш, ол черниң соңгукчуларының дөңзызынга киир бижитирер.

Соңгукчу кижи соңгукчулар дөңзызында шын эвес болган үүлдер дугайында (дөңзыга кирбөөн ийикпе, азы дөңзыдан үндүрген база фамилиязын, адын, адазының адын өскерткен азы соңгулда эргезин казыткан кижилерни дөңзыда шын эвес киирген дугайында) билдириишкинин ол дөңзыны чарлап үндүрген ажылчы чоннар депутаттарының күүсекчи комитединге киирер, ол Совет билдириишкин бүрүзүн үш хонук хуусаа иштинде хынап көөр болгаш чогуур харыызын бөөр хүлээлгелиг. Хомудакчы ол шиитпир-биле чөпшээрешпес таварылгада улус судунга болунуң хомудалын киирер, ынчаарга суд ону хомудакчы олуржуп турда көөр болгаш оон үндүрген шиитпирин күштүг болур.

Соңгукчулар дөңзылары болза, РСФСР-ниң Дөөди Советинге болгаш чер-чер Советтеринге соңгулдаларны чедишкиннинг эрттирериге эн-не чугула документ болур.

ААС-КЕЖИК

Орай кежээ дужүштери билек чиигг хереллиг оттар талыгырда сылдыстарны адаргаткан чүве ышкаш колхозчу суурга чырыткыланы бөөр. Ылыгчиниң ол лампалары чүгле колхозчуларның бажыңнарында чырып, оон соңгалзарындан кудумчуже хереллеинин турар эвес, а телефон чагыларында, сүт-бараан фермаларында, мал кажааларында безин чырып турар.

Мырыңай-ла чоокта чаа, ийи-үш ай мурнунда ол оттар бо Ыйгылакта суурга чок турган. Харын-даа чоокку каш чылдарга чедир картага безин мыңдыг суур турбаан.

Тарамык, быдаргай амыдыралдыг көшкүн араттар чангыс черге күжүн кадып колхозташкан сөөлүнде картада база бир чаа точка (суур) кылдыр демдеглетинин, Барыын-Хемчик районнуң «Большевик» колхозунуң төвү болу берген. Бо чаа чараш суур колхозчуларның демниг күжүнден, кызымаккай ажылындан тургустунган. Оон соонда суурну электрижидирге колхозчулар эвээш эвес күженишкиннерни үндүргеннер. Ам бо суурда бүүг колхозчуларның амыдырал чурттагазы каас, өөрүшкүлүг.

Маңаа суурнуң баштайгы тургузукчуларының бирээзи болур, кыраан назылында аас-кежиниң тыныкан колхозтуң тудуг бригадазының бригадири буурул баштыг Хомушку Лопсанович Делгер ирейниң шаандакы эртип келген төөгүзүнден биичин чижекти көрүпкеш база оон өг-бүлезиниң амгы амыдыралы-биле дөмчү танылыг көрээлиннер.

Хомушку Делгер он бир харлыында адазындан чарылган түренги болгаш өскүсүргей байдалга чурттап келген. Ол—Барлыктың ховузунга кыштың соок дүн, хүүнде өске ядыы эш өөрү ышкаш бөрүлериниң коргунчуг улуушкунун дыңнап, Ёзуту чагырыкчының малын кадарын, аяа-берге човуланга хире-хире шыдаштайн:

...Кижи бажын кижи биилир.

Холинчектиин канчаар ирги? — деп мүңгаралдың качыгдалының аялгазы-биле ховуларга кычаар ырлап чораан.

...Оон бөөр хөй-ле чылдар эрткен.

Октябрь революциязының күштүг чаныының херели Саян ажыр Тывага келген уй-човуур кудараллы ушта чалгын алгаш барган. Ынчангаш чалгай амыгыр радны чажыдан-на дилеп чорөөн ядыларга аас-кежиктиң хүнү дөөп келген.

«Шаг шаа-биле турбас, чавылак көгүбиле турбас» деп тыва улустуң үлегер домаа хереп кырынга боттанып, Хомушку Делгеринің амыдыралынга улуг өскерлиишкин болуп, шаанда чалчы чораан Делгер ам районда сураглыг кижи апаргаан... 1949 чылдың марттың эгезинде Делгер баштаан болук араттар боттарының инициативазы-биле амгы үеде районда организас, ажыл-агый талазы-биле быжыглыг турар «Большевик» колхозтуң эге суурун тургусканнар. Ынчангаш ол бодунуң төрөөн черинге колхоз тургуларынга эгелекчи, организакчы болган.

— Делгер ирей шевер-даа, ажылгырдаа кижи болгай, ону тулуг бригадазының бригадиринге соңгуп алыр-дыр—деп, колхозчуларның ниити хуралынга бир-ле кижи мыдыг санал киирген. Оон ында олурганнар ол кижиге каттыжып—шыны-дыр, шын-дыр» дижип оон-моон алгыржы бергеннер.

Колхозчуларның идегелин Хомушку Делгер бүүрелдиг шынызыктырып эгелээн. Ортаа-Шыра-Булактың сырыг ыяштарлыг арталарында балды, хирээлер даажы диимирен, шанакта ыяш сөөрткен аттар дистинчин ушкан кастар дег Ыйгылакче шуужуп чоруп турган. Коммунист Делгер ыяш белеткелинде болгаш тудугда ажылдап турар бүүг колхозчуларны күш ажылче сорук киирип, чалгаларны илередип, оларны сурталл ажылы-биле кижидип, мурнакчыларның олуруунче кыйгырып, ажылды холу-биле тудуп кирип, бүүг тудугжуларны ушталгаштап турган.

...Дөрт ажыг чыл эрткен. Барлыкта делгем кудумчуларлыг чаа колхозчу суур тургустунган. Колхоз баштаар черинин конторазы, чеди чыл школазы, электри станциязы, магазин, кижи эмнелгези, хлеб быжырар чер, уруглар яслизи, чунар бажын, 5 мүн ажыг номнуг номчулга бажыны, зооветучасток дөөш чурттаганын, культура-амыдыралдың болгаш бүдүрүлгениң бажыңнары кайы ырактан-на онза чараш көстүп турар.

Суурнуң кол кудумчузунда бедик крышалыг, кыдыында ыяштар тараан, шевергин херимниг бажың даштыкы арыг-шевер, шиник талазы-биле өске бажыннардан өлөөн онзаланып көстүп турар. Ол болза Хомушку Лопсановичиниң бажыны. Оон чазанар черинге кире бөөрге чазаныкчының янзы-бүрү херексели кижиниң хайгаралын хаара туда бөөр. Пөшеүг чыт думчукка дөөп келир. Ында чыып каан рамаларга хөй.

— Олар колхозтуу-дур — деп, тайылбырлавышаан,— бо чылын 32 чурттага бажыны тудар бис, оон рамаларын кылыр үүг меңээ таварышкан. Оларны мен, мээн өөреткеним аныяк оол Конгар-биле кылып каан бис — деп Делгер чоргаарал-биле чугаалады.

Шынаңгла дыка хөй аныктарны шевер чазаныкчылар кылдыр өөреткен.

Хомушку Лопсановичиниң өг-бүлезиниң амыдырал чурттагазы маңгылыг. Оларның бажыңында орус печка, куш дүүг сыртыктарлыг демир оруннар, аъш-чем столунган ангыла хөлөг клеенка-биле шыптынган стол кырында номнар, солуннар делгетинген. Хаажыларын ак-көк булук-биле дозулаан делгем соңгаларда хар дег ак пөс көжегелер болгаш даарапыр машина. Ол бүүг бажыңның иштин каастап турар. Черле ынчаш бажың иштинин арыг-силиг, каазын көрген кижиге ол аддан харлыг колхозчу прейнин эвес, а хоорай чурттакчызының бажыны дег кыллыр сагындырар. Ол ышкаш олар янзы-бүрү ногааларны тараап оон чаагай дүжүттү ап, дагааларны, кастарны, хаваннарны өстүрүп турарлар.

— Бистиң амыдралывыс чаартынган. Чурттаганың магалын чү дөөр ону — деп, оон кадайы Дүкеш чугаалааш, чугаазын оон ынай үргүлчүледи:

— Бо чылын ажылдап алган күш-хүннеривистиң баштайгы авансызынга ийи тонна ажыг тарааны алдывыс. Бажынга канчаар чурттаарын эки билир бис. Ынчалза-даа бистиң чамдыктарывыс бажынга чурттаарын ам-даа билбестир. Оларның бажынын даштындан көөрге магалыг болза-даа, иштинге кирип келирге хирелиг-ле боллур ийин. Безин шалазын чуп, ханазын чугайлап билбес, оон туржук хевин чуп кетпес. Шак мынчыг эки чурттаганы делгеп бергенде чүге ынчаар чуттуг чурттап орар чүвел.

Ол аразында сумка тутган бичии уруг кирип келди.

—Бо бистиң уруувус-тур, ам алдыгы класста өөренип турар— деп, Хомушку Лопсанович чугаалады.

Коммунист Делгер партияның политшколазында өөренип, политиктиг болгаш чечен чогаал номнарын номчуп турар. Ол агитатор болуп, партийжи даалгазын ак-сеткилдиг күүседип турар.

Хомушку Лопсановичиниң ак-сеткилдиг күш-ажылын үнелеп көргеш өртектиг шаңналдар-биле хөй удаа шаннап келген болгаш СЭКП Тыва обкомунун, база облкүүскомнуң хүндүлел бижиин аваа тыыскан.

С. АЛЕЕТ.
«Шынның» корреспондентизи.

Улус демократиязының чурттарында

В. И. Ленинниң Братиславада музейи

ПРАГА. Чехословакияның телеграф агентилелиниң дамчыдыш турары болза:

1954 чылдың январьда Братиславада ажыттынган В. И. Ленинниң музейи Братиславаның ажылчы чоннарынга политиктиг школа болу берген. Музейниң ажыттынган хүнүнден бээр эткен чылдың иштинде ацаа 34 муң чедир ажылчыннар, чангыс азай көдээ ажылгагый кооперативтериниң кежигүннери, интеллигентилер болгаш аныяктар чораан. В. И. Ленинниң амыдыралын болгаш ажыл-чорудулгазын көргүзүп турар 1200 документилерни, фото чуруктар хоолгаларын болгаш бижимелдерни музейде чыгган.

(СЭТА).

Варшавага болган байырлыг хурал

ВАРШАВА. Январь 16-да Варшавага, Совет Армияның болгаш катап төрүттүнген Польша Шеригниң Варшаваны гитлержи эжелекчилерден хостаан хүнүнден бээр 10 чыл болганынга холбаштырган Варшаваның Улус Совединиң байырлыг сессиязы болуп эткен. Польшаның күрүне театрының делгем залынга Улус Совединиң депутаттары—Варшаваның бүдүрүлгелериниң болгаш тудугларының ажылчыннары, эртемниң, культураның болгаш уранчүүлүг ажылдакчылары, Польша Шеригниң генералдары болгаш офицерлери, а ол ышкаш хөй санныг аалчылар чыыганнар. Сессияга Польшаның Каттышкан ажылчын партиязының Төп Комитединиң бирги секретары Б.-Берут, Польша Улус Республиканың Күрүне чөвүлелиниң даргазы А. Завадский, Министрлер Чөвүлелиниң даргазы Ю. Циранкевич, Польшаның маршалы К. Рокоссовский, Күрүне чөвүлелиниң болгаш чазактың кежигүннери, а ол ышкаш ССРЭ-ниң Польшада элчини Н. А. Михайлов, Варшавада турар элчин болгаш төлээ черлериниң баштыңнары келгеннер. Сессияга Совет Эвилелиниң хоорайларындан — Москвадан, Киевтен, Минскиден, Сталинградтан, Ленинградтан келген төлээлер, Парижтен, Прагадан, Берлинден, Хельсинкиден, Будапештиден, Софиядан болгаш Европа чурттарының еске-даа хоорайларындан, а ол ышкаш чурттүн воеводство төптериниден келген төлээлер олурушканнар.

Варшаваны хостаан хүнүнден бээр 10 чыл болганының дугайында илеткелди Варшаваның Улус Совединиң даргазы Е. Альбрехт кылган.

Бистиң хөй чылдарда хилинчектениң, ханы төктүп чыткан найыслалывысты гитлержи кулданыгдан Совет Армияның хостааны, Варшаваның өртениг-хуюктаргаан, чевег-хөөрлерге дөмейлешкен кудумчуларынче польша солдаттарның киргени уттундурбас үе бистиң кижи бүрүвүстүң чүрээнде, варшавачыларның болгаш бистиң бүгү улузувустуң чүректеринде ханы хайнымышкынның күзел-соруун болдуруп турар деп ол чугаалаан. Ол үеден бээр он чыл эткен, ынчалза-даа бөгүн Варшаваның чурттакчылары болгаш бистиң бүгү улузувус бодунуң найыслалының хосталганы хүнү улуг өөрүшкүнүн болгаш хайнымышкынның күзел-соруу-биле сактып турарлар.

Хосталганың өөрүшкүзү дээш, дорамчылалдың болгаш човуланың албадалын чок кылганы дээш, кижи төрелгетенниң эгитинген ат-алдары болгаш улустуң тып алган хосталгазы дээш, чаа амыдыралды тургузарынга дузаламчызы дээш польша улус болгаш найыслалдың чурттакчылары бистиң совет акы-дуңмаларывыска, солдаттары бистиң хосталгавысты болгаш бистиң амыдыраар эргевисти камгалап алган Совет Армияга кызыгаар чок өөрүп четиргенин боттарының чүректеринге чүс-чүс чылдарда камгалаарлар.

Варшаваның хосталганының 10 чылының ою болур бөгүн Совет Эвилелиниң улустары бистерден эң-не чүректиң ханызындан болгаш акы-дуңма байырны хүлээп алзын. Гитлержи халдаашкынга маадырлыы-биле удурланган Москваның, Ленинградтың, Сталинградтың, Киевтиң, Минскиниң болгаш өске-даа чүс-чүс хоорайларының чурттакчылары бистиң өөрүп четиргенивисти хүлээп алзыннар. Варшаваны катап тургузарынга могаг чок акы-дуңма дузаламчы дээш Совет Эвилелиниң улустарынга ханы өөрүп четиргенивистиң күзел-чүткүлүн бодувуста ап чоруур бис. Бистиң акы-дуңма найырадывыстың демдээ—ордуну Варшавада тудуп турар эртемниң болгаш культураның ордузунуң совет тудукчулары бөгүн бистиң өөрүп четиргенивисти хүлээп алзынар. Бистиң совет өңнүктеривис бистиң акы-дуңмалышкы чоруувустуң белдири хосталгага ынакшылдың күштүү ышкаш, Варшавага бистиң ынакшылывыстың изин ышкаш шак ындыг күштүг деп бистиң бүзүредилгевисти хүлээп алзыннар.

Оон ынай илеткелчиниң демдеглээни болза, эрткен он чыл польша найыслалга күштүг катап тургузуушкуннуң болгаш чечектелиишкиниң үези болган. Варшаваның дайын үезинде шуут үрелген турган үлетпүрү чурттың эң мурнакчы үлетпүрү болу берген деп ол айыткан.

Найыслалдың тайбың катап тургузуушкунунга болгаш тудуушкунунга улуг чедиишкиннер бистиң улузувустуң тайбынче изиг түткүлүүнүн дугайын херечилеп турар деп илеткелчи демдеглээн. Ынчангаш бистиң улузувус болгаш Варшаваның чурттакчылары герман милитаризмни катап төрүттүндүрер болгаш ханныг вермахтыны тургузар деп калчаалыг орладажыышкынга эң-не шинтирлиг удурланыышкынны болгаш боттарының киленнээшкинин илередип турарлар.

Герман милитаризмниң катап төрүттүүшкүнүнүң эгелекчилери оон холунга бодунуң туруп келгени үс чылдарның дургузунда оон эдилеп келгени чепсектен үс катап күштүг атомнуг чепсекти бээрин күзеп турарлар. Европаның хоорайларының болгаш найыслалдарының чурттакчыларынга бистиң катап төрүттүнген хоорайларывыстың үректиң ханызындан байырын бөгүн чедирбишаан, бистер оларга, бистиң тайбыңның ниити кижи төрелгетен хөрээниң миллион-миллион өңнүктеринге, бистиң хоорайларывыстың үреливрин болдурбас дээш, кижилерни массалыг узуткаарының чепсектерин ажылаарының айыылындан делегейни хостаар дээш, бистиң хоорайларывыска болгаш найыслалдарывыска тайбыңны болгаш аас кежиктиг келир үени хандырар дээш бүгү-ле үүлдерни кылырвысты изиг кыйгы-биле дыңнадыр моральдыг эргелиг бис.

Москваның ажылчы чоннарының өмүнезинден Польшаның найыслалының ажылчы чоннарынга изиг байырны Москва хоорай Совединиң даргазының орлакчызы С. Тихомиров дамчыткан.

Парижтиң, Праганың, Берлинниң болгаш Хельсинкиниң төлээлекчилери боттарының байырын Варшаваның чурттакчыларынга дамчытканнар. Сессияга ол ышкаш Европаның дыка хөй хоорайларындан келген байырларны номчаан.

(СЭТА).

Кыдат пөс-таавычыларның күш-ажылчы чедиишкиннери

ПЕКИН. Эрткен чылын Кыдаттың пөс-таавы үлетпүрү чурттун чонунга пөс бүдүрүлгезин дыка улгаттырган. «Женьминьжибао» солуннуң дыңнадыр турарын ёзугаар алырга, пөс-таавы үлетпүрүнүң министерствозунуң медээзи-биле алырга, күрүне болгаш холушкак пөс-таавы бүдүрүлгелери 1953 чылга бодааргa 170 миллион метр хөй хөвең-саазын кылыглыг пөстерни бүдүрүп үндүрген. Фабрикалар чуртка пландан ажыр 150 миллион метр өңнүг болгаш казс-чараш хөвең-саазын кылыглыг пөстерни берген.

1953 чылдың деннели-биле алырга, дүктен кылган улазыннарның бүдүрүлгезин 150 муң цзинь (бир цзинь 0,5 килограмм-биле деннежир) чедир, дүктен кылган пөстерни—250 муң метр, торгу пөстерни — 3 миллион ажыг метр чедир улгатырган.

Кыдат пөс-таавычыларның ортузунда калбарган күш-ажылчы чарыштың ачызында күш-ажылдың бүдүрүкчүлүү 4,5 хуу улгаткан деп солун демдеглеп турар. Эрткен чылын пөс-таавы үлетпүрүнүң пландан ажыр алган чыылдазы-биле кайызы-даа 50 муң ээргиштерлиг болгаш ийи муң пөс кылыр машиналарлыг ийи улуг пөс-таавы фабрикаларын тудуп ап болур.

(СЭТА).

Чехословакияның машина-трактор станциялары часкы хову ажылдарынга белеткенип турар

ПРАГА. Чехословакияның машина-трактор станциялары часкы хову ажылдарынга идепкейлиг белеткенип турар. Бо чылын МТС-тернин кылыр ажылдарының хемчээли эрткен чылдагызындан 17 хуу ажар. Бо чылын республикага тарыыр черлериниң шөлү 100 муң гектар чедир улгаткан турар.

Ам МТС-тер көдээ ажыл-агыйның бедик бүдүрүкчүлүг чаа машиналары-биле немежир боттарының машина парктарын чурумчулуп турар.

Чамдык МТС-тер машиналар септээринин совет белдирлешкек аргазын калбаа-биле ажылдавышаан, хөрецгилерни болгаш материалдарны дыка камнап, септелгенин дүрген темшилерин чедип ап турар. Чижээ, Сенецк МТС-те (Пльезень область) белдирлешкек метод ёзугаар 16 септелге бөлүктери ажылдап турар, олар машиналарның 85 хуузун септеп доосканн. Ол методту база ажылдап турар Яблонецк МТС (Устецкс область) машиналарның 80 хире хуузун септеп доосканн.

Ол ышкаш Братислав, Прага, Кошицк болгаш өске-даа машина-трактор станциялары часкы хову ажылдарынга чедиишкиннит белеткенип турарлар.

(СЭТА).

Франциянның национал хуралында

БЕРЛИН, январь 14. Национал хуралдың 1955 чылда бюрозу 6 орлакчы даргалардан, 16 секретарлардан болгаш 3 кверсторлардан тургустунган.

Франциянның Коммунистиг партиязының парламент бөлүүнден эрткен чылын ышкаш бюрога 3 төлээлекчилер сонгутурган: Андрэ Мерсье—орлакчы даргага, Ивонна Эсташи биле Альфонс Дени секретарларга сонгутурган. Национал хуралдың секретарларының бирээзинге депшилгелиг республиканчылар эвилелиниң кежигүнү Пьер Менье сонгутурган.

Бир эвес МРП партиянның кежигүнү Раймон Лоранның орнунга орлакчы даргага социалист Лакостуң томуйлатырганын санавас болза, бюронуң составы ниитизи-биле улуг өскерлиишкиннерге таварышпаан.

Социалистерниң парламент бөлүүнүң бадылаашкын мурнундагы хуралынга социалистиг партиянның чингине секретары Ги Молле болгаш ону деткээн депутаттар Барыын Германияны чепсеглээринге удурланып турган «сагылга-чурум чок» 18 депутат социалистерниң янзы-бүрү парламент комиссияларынга социалистерниң төлээлекчилерин томуйлаарынга киржирин хоруглаан удуртур комитеттиң директиваазын күүседирин негээн.

Ынчалза-даа депутат социалистерниң хөй нуруузу ол директиваны хүлээвээн. Парламент бөлүү 26 кижи удурланган. 11 кижи дадагалзаан 47 бадылаашкыннар-биле Национал хуралдың комиссияларынга социалистерни томуйлаарынга киржирин «кеземче хүлээткен» депутаттарга чөпшээрээрин доктааткан.

Оон туржук Национал хуралдың орлакчы даргазы албан дужаалга эрткен чылдың август 30-да «европаның камгалал ниитилежилгезинге» удур бадылаан Лакостунуң кандидатуразын депшиткен турган.

Ооң соонда бадылаашкыннарның хөй-нуруузу-биле даштыкы херектер комиссиязының составынга париж дугуржулгаларынга удур бадылаан депутат Буэ депшитирген болгаш Ги Молленің талалакчыларының бирээзи —герман милитаризмни катап тургузарының планнарын камгалаар талазы-биле бодунуң чугаалары-биле сурагжаан Лё Бай бир-ле дугаарында бүрүткеткен. «Юманите» солуннуң айтыш турарын ёзугаар алырга, Лё Байның кандидатуразынга удур бадылаан социалистер Лё Байның аштырыышкыны Национал хуралга ооң париж дугуржулгаларын бадылаарынга ажыктыг болган чугаазының шуут уржу деп Национал хуралдың улус чыглыр черлеринге медеглеп турганнар.

Ги Молленің болгаш ооң талалакчыларының удурланыышкыннары турбуже социалистерниң парламент бөлүү национал камгалал комиссиязының сонгулда эргезинин айтырыгларының талазы-биле комиссияның кежигүнү албан дужаалга —«европаның камгалал ниитилежилгезинге» болгаш «барыын-европа эвилелин» тургузарынга удур бадылаан Макс Лежениң кандидатуразын депшиткен. «Партияның сагылга-чурумун үрээни» дээш Макс Лежении социалистиг партиядан үндүрген турганы билдингир болгай.

Барыын Германияны катап чепсеглээри дээш саналдап турган депутат социалистер парламент бөлүүнүн хуралын каггаш чоруур ужурга таварышкан деп солуннар дыңнаткан.

Социалистерниң парламент бөлүүнүн хуралын француз парлалга Ги Молленің болгаш Германияны чепсеглээриниң социалистиг партияда өске-даа талалакчыларының улуг аштырыышкыны кылдыр, а ол ышкаш ол партияда удуртур комитеттиң политиказынга ханы таарзынмас чоруктуң түңнели кылдыр үнелеп турар.

(СЭТА).

Мендес-Франс биле Аденауэрниң аразында чугаалажыышкыннар

ПАРИЖ. Кельн радиозунуң дыңнадып турарын ёзугаар алырга, январь 14-те Баден-Баденге канцлер Аденауэр-биле Римден келген француз премьер-министр Мендес-Франстың аразында чугаалажыышкыннар эгелээн.

(СЭТА).

Мендерестиң Багдадта чугаалажыышкынынга хамаарыштыр

ЛОНДОН. Рейтер агентилелиниң корреспондентизиниң Багдадтан дамчыдып турары болза:

Январь 12-де Багдадта чарлатынган турк-ирак тускай дыңнадыгда чугаалап турарын ёзугаар алырга, Турциянның премьер-министри Мендерес болгаш Ирактың премьер-министри Нури Саид чугаалажыышкыннар чоруп турган үеде ийи чурттарның аразынга шериг кереззин чарарын шинтирлээннер.

(СЭТА).

АКШ-тың компартиязының удуртукчуларының чаа бөлүүн кара-бажында хоругдааны

НЬЮ-ЙОРК. Юнайтед Пресс агентилелиниң корреспондентизиниң дыңнадып турарын ёзугаар алырга, январь 11-де Смиттиң реаксылыг хоойлузунуң үндезининге буруудатырган АКШ-тың компартиязының 12 удуртукчу ажылдакчыларын кара-бажынга хоругдаан. Оларның херектерин АКШ-тың дээди суду көөрүнден ойталаанының соон дарый тудуп хоругдаашкынны дораан чоруткан. Элизабет Флинн, Петтис Перин, Александр Трахтенберг, Александр Бттлман, Джекоб Майднл, Виктор Джером, Альберт Лэннон, Джордж Чарни, Арнольд Джонсон, Бетти Ганнет, Клодия Джанс болгаш Уильям Уйнстоун олар хоругдатырганнар. Буруудатырган он үшкү кижи Луис Вейнсток кара-бажынга хоругдатырбаан, чүге дээрге, үрегдекчи хоралакчы чоруктуң хыналдазының талазы-биле эргелел дээр черге ол шын эвес өчүктерни берген дээрзи-биле чаа буруудадылга ёзугаар Вашингтонда судтатырып турар.

(СЭТА).

«Юнайтед фрут» деп америк компания Коста-Рикада интервенциянның организакчызы

МОНТЕВИДЕО, январь 13. Төп Американы чурттарының экономиказында бодунуң тергиидекчи байдалын АКШ-тың күрүне департаментизиниң дузазы-биле чүткүлдүг камгалап турар «Юнайтед фрут» деп америк компания Коста-Рикаже чепсектиг халдаашкынны Гвэтемалаже ышкаш база ол организастаан дээрзиниң дугайын хөй-хөй латин-америк солуннар херечилеп турар.

Парлалгада демдеглеп турарын ёзугаар алырга, Коста-Риканың президентизи Фигерес «Юнайтед фрут» компанияга болуунуң таарымнас чоруун эрге-чагыргага киреринин мурнунда-ла (1953 чылдың июль) илереткен болгаш бодунуң соңгутурганының соондагы баштайгы айларда ол компанияга болгаш Латин Америкада АКШ-тың экономиктиг политиказының чамдык талаларынга удур угланган элээн хөй медеглелдерни улус массаларның ыйыышкыны-биле кылган.

Уругвайның «Эль дебате» деп буржуаз солунунуң дыңнадыын ёзугаар алырга, Фигерес 1953 чылда Монтевидеога болган парлалга конференциязына чүве чугаалап тургаш, кошкак хөгжүлделиг чурттарга хуу капитал салыышкыннарның ажыктыының дугайында Каттышкан Штаттарның чорудуп турар политиказы «улустарны ядаралче аппар чыдар алдагдалдыг политика» деп медеглээн. «Экономиканың бүдүн адырынга азы черге даштыкы өнчү болза, экономика талазы-биле эжелеп алыышкын болур» деп «Нью-лидер» деп америк журналга үүлүнге Фигерес медеглээн деп чүвени Мексиканың «Ой» журнал сагындырып турар. Оон ынай ооң чугаалааны болза; Ол дээрге, хоозун чугаа эвес. Чүнү чугаалап турарымны билир мен. «Банан республиканың» хамаатызы мен. Күрүненің иштинге күрүнелиг болуру чүл деп чүвени билир мен...»

Фигерес эрге-чагыргага киргеш, «Юнайтед фрут» компания Коста-Рикага олчаажык үндүрүүн төлээрин 15-тен 50 хуу чедир улгаттырарын негээн болгаш каайлы дадывырын төлээр күзел чок чоруктан илеретинин турар ылгай көрүүшкүннүг политикадан ойталаан.

«Новедадес» деп мексика солуннуң дыңнатканын ёзугаар алырга, Фигерес «Юнайтед фрут» компаниядан чамдык дүжүп берииишкиннерни чедип алган.

Парлалганың демдеглээни-биле алырга, Фигерестиң политиказы «Юнайтед фрут» компанияның болгаш ооң чалчаларының таарзынмас чоруун хайныктырган.

Сомостуң эрге-чагыргазында турар Никарагуа болза, Коста-Рикаже чепсектиг халдаашкынның эгелээр чери кылдыр шилитинген. Америк бөлүктер-биле Сомостуң сырый харылзаалының солуннар айтыпышаан, ол эрге-чагыргага киреринин мурнунда «Юнайтед фрут» компанияның адвокады турган деп дыңнадып турар. Сомос болза, «АКШ-тың Караиб бассейнинде даштыкы политиказының айбычызы» болуп турар деп Уругвайның «Эль дебате» солун бижээн. АКШ Никарагуа-биле «шериг дуалаамчызы» дээр керээни чарган болгаш ол «керээге» үндезилээш аңаа боо-чепсекти болгаш окчемзекти дужаан турар деп парлалга айтын турар. Коста-Рика-биле АКШ-та ындыг керээ чок.

(СЭТА).

Япон улус америк күчүлээшкинге удур

Японияда чурттүн хамаарышпас политиказын чорудары дээш, Кыдат Улус Республика-биле болгаш Совет Эвилели-биле чогумчалыг садыг болгаш дипломаттыг харылзааларны тургузары дээш шимчээшкин улам калбарып турар. Ол шимчээшкинде чоннуң хөй санныг кезектери киржип турар. Ол чорук Японияның политиктиг сураглыг ажылдакчыларынга саңылдар халдатпайн барып шыдавас болган.

Япония бодунга инициативаны ап, Япония-биле боттарының харылзааларын өй-чергежидерин Совет Эвилели биле Кыдат Улус Республикага саналдаза чогуур деп чоокта чаа премьер-министр Хатояма медеглээн. БУР-биле садыгны таарыштырып экижидериниң дугайында «Асахи» деп япон солуннуң бижээни: «Ийи чурттарның аразында харылзаалар юритика талазы-биле кандыг-даа байдалга турарындан хамаарылга чокка Японияның Кыдат-биле садыглажыышкынын хөгжүдери 1955 чылда Японияның кол сорулгазы болур». Япон парлалгада ындыг байдалдыг бадыткаашкыннар Совет Эвилелинге хамаарыштыр база бар болуп турар.

Бодунуң кожалары—Кыдат Улус Республика болгаш ССРЭ-биле харылзааларын чогумчудур таарыштырары дээш япон хөй-ниитиниң ол өзүп турар шимчээшкини чүнүн-биле тайылбырлатынарыы? Бо айтырыгга харыыны «Юнайтед стейтс ньюс энд уорлд рипорт» деп америк журналдың Токиода корреспондентизи берип турар. Японияда американнарга улур хөөннерниң өзүүшкүнүнүн дугайын чугаалааш, ооң үндезини болза, бодунуң чаңчыл болган садыг рыноктарындан болгаш чиг-эт адыр черлериниден чарылган чурттүн экономика талазы-биле аар-берге байдалы болур деп корреспондент айтып турар. «Япония ёзулуг хоозураашкынның кыдыында келген, ынчангаш Совет Эвилели-биле болгаш Кыдат-биле садыглажып болурун япон улус улам сонуургап турар апарган» деп корреспондент ооң ынай бижип турар.

Кулданыышкынның америк ажаалда, чурттүн экономиктиг болгаш политиктиг амыдыралынга АКШ-тың күчүлеп албадаар чоруу Японияны канчаар-даа аажок берге байдалче киргген. Элээн хөй япон ажылдакчыларның, ооң иштинде консерватистиг партияның хөй-хөй депутаттарының, ийи министрниң, профэвилелдер баштынчыларының, садыг бөлүктериниң төлээлекчилериниң болгаш өске-даа ажылдакчыларның президент Эйзенхауэрже сагындырыг бижик чорудуп, АКШ Японияны «америк азыранды чурт» болурунуң байдалынче киргген деп чүвеге таарзынмайн турарын ында илереткени таварылга эвес. Сагындырыг бижиктиң авторлары 1951 чылдың «айыыл чок чорук пактызын» «деп эргелиг чоруктуң үндезининге эде көөрүн» болгаш япон дивискээрден америк шериглерни үндүрерин негеп турар.

Америк монополистер Японияның экономиказында бүрүн тергиидээшкинни тургузуп алганнар. Чурттуң улус ажылагыйының эң чугула адырлары—нефть, химия, электротехника, металлургия үлетпүрүнче америк капитал шургуп кирип келген деп Японияда үнүп турар «Экономист» деп журнал бижээн. Ол адырларда бүгү фондуларның 83 хуузун даштыкы капитал салыышкыннары эжелеп турар.

АКШ-тың монополистери шак-ла ындыг тергиидели япон рынокта база тургузуп алганнар. Чоокта чаа Япониядан ээп келген египет садыг делегациязы мынча деп медеглээн: «Япон рынокту америк компанияларның канчаар-даа аажок быжыыбиле аспактан алганындан өске чурттар Япония-биле садыг харылзааларын хөгжүдер аргажок болуп турарлар... Үш америк компаниялар боттарының холдарында Японияның бүгү экономиказын тудуп турарлар».

Экономиктиг канчаар-даа аажок улуг бергедээшкиннериниң түңнелинде 1954 чылда чуртка 649 фирмалар азы 1953 чылга бодааргa ийи катап хөй фирмалар хоозураан деп чоокта чаа япон радио дыңнаткан. Мындыг байдал болза, Кыдат болгаш Совет Эвилели-биле экономиктиг харылзааларны калбаа-биле хөгжүдери дээш, чуртка америк монополияларның өлеп чагырылгазынга удур демиселин идепкейжидериниче япон ажылхерекчи бөлүктерни албадап турар.

Социалистиг лагерьниң чурттары-биле садыглажыр аргазын оскунган Япония бодунуң бараанларының хөй янзы хевирлерин садыглап үндүрер черин тып шыдавайн турар. Өске талазындан ол аңаа эргежок чугула чиг-эттерни АКШ-тан хемчээл чок улуг өртек-биле садып алыр ужурга таварып турар. Бодунга эргежок чугула хөмүр дашты, демир рудазын, дусту болгаш соя бобтарын Каттышкан Штаттардан эвес, а Кыдаттан кирип сөөртүп алыр болза, Япония чыл бүрүде-ле 200 миллион долларны камнап ап шыдаар турган ийик деп кыдат «Гуньминьжибао» солун демдеглээн.

Экономиктиг айтыш берииишкиннери-биле чергелештир америк бөлүктер Японияны милитаризастаарының талазы-биле боттарының күзениишкиннерин сокстаайн турарлар. Ылангыя АКШ-тың штаб-тар начальниктериниң каттышкан бөлүүнүн дарзазы Рэдфордтуң чоокта чаа Токиога чораанын ол дугайын херечилеп турар. Даштыкы парлалганың дыңнадып турарын ёзугаар алырга, Рэдфорд япон армияны тургузарынга болгаш чепсеглээринге чарыгдалдарны углаттырарын негеп турган.

Каттышкан Штаттарга чагыртырының политиказының чурттуг кирип келгени баш мунгаш чоруктан уштунуп алырынче япон улус бүгү күштерин салып турар дээрзин Японияда болуушкуннарның хөгүлдези тодаргай-биле көрүзүп турар.

Д. БОЧАРОВ.

СУД ЗАЛЫНДАН

Чоокта чаа Тес-Хем районнуң улус судунга хамаатылар Александр Васильевич Сидоров биле Николай Иванович Семенков хуузунда өре негешкеш, күрүне албан черлериниң көрүм-чурумун үреп, шошсоода кылгаш Тес-Хем МТС-тиң албан черинин бир шкафын үреп каанын суд иле-реткеш, ук хулиганнарны РСФСР-ниң Кеземче хөрээниң хоойлузунуң 74 үүлүнүң 1 кеззи-биле 1 — 1 чылда эдип чазаар күш-ажыл лагеринге шииткен.

А. ДОРЖУНАЙ.

Редактор Д. О. БЕГЗИ.

Грипти нептеретпеңер!

Грипп—халдавырлыг аарыг. Чараның чаштанчызындан, азырыышкындан болгаш чоок тургаш чугаалашканындан дамчып халдаар: аарыг кижиниң дүкпүзүнден болгаш чөдүргенинден, ошкажырындан болгаш хол тутчуп мендилежириндан; аарыг кижиниң ажыглап турган аржыылындан, думчук аржыылындан, аяк-савазындан болгаш өске-даа үүлдерин дамчыштыр халдаар аарыг.

Грипп боллуунда думчук суу төктүрү-биле, чөдүл-биле, ниити кошкаашкын-биле болгаш эыт изиири-биле (температура-биле) аарып илерээр.

ГРИППТЕН ААРЫЙ БЕРГЕН ҮЕҢЕРДЕ ДОП-ДОРААН ЭМЧИГЕ БАРЫҢАР, БАЗА ЭМЧИНИҢ АЙЫТКАН ЧУРУМУН БОЛГАШ ЭМНЭЭШКИНИН ШЫҢГЫЫ САГЫҢАР

Бодун болгаш долгандыр турарларны гриппten канчаар камгалаарыл?

Чөдүрериңерде болгаш азырарыңарда долгандыр турарлардан өскээр көрүнгеш, аскыларны болгаш думчуунарны думчук аржыылы-биле дугланар, шала кырынче дүкпүрбеңер.

Хол тутчуп мендилежириндан болгаш ошкаашкындан чайлап чорунар.

Холунарны үргүлчү-ле чуңар, мага-бодунарның, иштики болгаш даштыкы хевиңнериң арыгаашкынын сагыңар. Холунарны чем чиирицериниң мурнунда чуңар.

Гриппten зараан кижи-биле чангыс орунга удуваңар, ниити аржыылды, думчук аржыылын, дөжекти болгаш өске-даа хеп үүлүн ажыглаваңар база чангыс савадан чемненмеңер.

Өрээлинерни үргүлчү-ле агаарга каксыңар.

Бодунарның организминиерни спорт-биле болгаш гимнастика-биле быжыглаңар. Арыг агаарга үргүлчү үнүп турунар.

Гриппten аараан демдектерлиг уругларны школаже, уруглар садынче, яслизинче болгаш өске уругларже чорутпаңар.

Грипптен аараан иелер, уруунарны ажаарынарда, ылангыя уругну эмзиреринерде аскыларны болгаш думчуунарны марли-биле дуй шып алыңар.

Бир эвес бажыңнарда грипптен аараан кижи бар болза, ЧҮНҮ КЫЛЗА ЧОГУУРУЛ?

Аргалыг-ла болза, аарыг кижини калык кижилерден ангыланар.

Аарыг кижиге тускай орундан аңгылап берiнер.

Бир эвес аарыг кижини аңгы өрээлге чыттырар арга чок болза, аарыг кижиниң орнун кажеге-биле дугланар.

Аарыг кижини кылыннадыр шуглавышаан, өрээлди үргүлчү агаарладыңар.

Аарыг кижиниң чыдар өрээлин ол пөс-биле үргүлчү чодуп турунар.

Аарыг кижи аңгы аяк-саваны, аржыылды, дөжектиң эт-хереклерин болгаш оон-даа өске үүлдерни тускай ажыглаарын харагалзанар. Аарыг кижиге дүкпүрер чүвени салып берiнер, ону хүннүң-не изиг суг-биле чайып төгүнер.

Грипп-биле демисежири ниң бүгү дүрүмнерин сагыңар, оларны күүседирин долгандыр турар кижилерден негенер.

ТЫВА ОБЛАСТЫҢ САНИТАР ЧЫРЫДЫ ЫШКЫН БАЖЫҢЫ.

РЕДАКЦИЯНЫҢ АДРЕЗИ: Кызыл, Щетинкин кудумчузу, бажын № 8, ТЕЛЕФОННАРЫ: Редакторнуң 3—62, редакторнуң орлакчызының 3—68, партийжи амылырал, пропаганда болгаш агитация кедээ ажыл-агый, культура болгаш амылырал киллистериниң болгаш бухгалтериянын—3—65, харыысалгалыг секретарының 4—98, иштики информация, чагаа, үлетпүр транспорт киллистериниң—3—88

ТС—01519. Культура эргелелиниң типографиязы